

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ
આર/સેકન્ડ અપીલ નં. ૫૬૮/૨૦૨૨

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી મૌલિક જે. શેલત

=====

રિપોર્ટિંગ માટે મંજૂર	હા	ના

=====

કાલિદાસ વિહ્વલભાઈ માળી અને અન્ય
વિરુદ્ધ
રશ્મિકાંત પત્રાલાલ પટેલ અને અન્ય

=====

ઉપસ્થિતિ:

શ્રી પ્રેમલ આર. જોશી (૧૩૨૭) અપીલકર્તા(ઓ) નં. ૧, ૨, ૨.૧, ૨.૨, ૨.૩, ૨.૪ તરફે
શ્રી ધવલ યુ. ત્રિવેદી (૧૦૬૭૨) સામાવાળા(ઓ) નં. ૪, ૭, ૮, ૯ તરફે
શ્રી તત્ત્વમ કે. પટેલ (૫૪૫૫) સામાવાળા(ઓ) નં. ૧ તરફે

=====

કોરમ:માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી મૌલિક જે. શેલત
તારીખ : ૧૭/૦૧/૨૦૨૫
મૌખિક ચુકાદો

૧. હાલની સેકન્ડ અપીલ, રેગ્યુલર સિવિલ અપીલ નં. ૨૬/૨૦૧૬ માં પ્રિન્સિપાલ ડિસ્ટ્રિક્ટ જજ, વડોદરા દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા તારીખ ૦૧.૦૪.૨૦૧૭ ના ચુકાદા અને હુકમનામા સામે કોડ ઓફ સિવિલ પ્રોસિજર, ૧૯૦૮ (જે હવે પછી સદર કોડ, ૧૯૦૮ તરીકે ઉલ્લેખિત છે) ની કલમ ૧૦૦ હેઠળ દાખલ કરવામાં આવેલ છે.

૨. પક્ષકારોનો ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષની તેમની મૂળ સ્થિતિ મુજબ ઉલ્લેખ કરવામાં આવશે.

૩. કેસની ટૂંકી હકીકતો, જે હાલની અપીલમાં સમાવિષ્ટ વિવાદનું નિરાકરણ લાવવા માટે જરૂરી છે, તેનો ઉલ્લેખ કરવો જરૂરી છે, જે નીચે મુજબ છે.

૩.૧. હાલના અપીલકર્તાઓ મૂળ વાદીઓ છે, જેમણે સિવિલ જજ (સિનિયર ડિવિઝન), વડોદરા સમક્ષ સામાવાળાઓ - પ્રતિવાદીઓ સામે રેગ્યુલર સિવિલ સ્યુટ નં. ૧૯૨૭/૨૦૧૫ (જૂનો સ્પેશિયલ સિવિલ સ્યુટ નં. ૩૫૬/૨૦૧૪) દાખલ કર્યો હતો.

૩.૨. પ્રતિવાદીઓ સામે જાહેરાત અને મનાઈ હુકમ મેળવવા માટે દાવો દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો, જેના દ્વારા વાદીઓએ ગામ કપુરાઈ, તાલુકો અને

જિલ્લો વડોદરા ખાતે આવેલી, રેગ્યુલર સર્વે નં. ૬૦૭ અને ૬૦૮, બ્લોક નં. ૫૧૯ પૈકી ૧ ના ૬૫૫૧ ચોરસ મીટર ક્ષેત્રફળ ધરાવતી પ્રશ્નવાળી દાવોવાળી મિલકતના સંબંધમાં પ્રતિવાદી નં. ૪ થી ૯ દ્વારા પ્રતિવાદી નં. ૧ થી ૩ ની તરફેણમાં કરી આપવામાં આવેલા તારીખ ૧૩.૧૨.૨૦૦૬ ના વેચાણ દસ્તાવેજને રદ કરવાની જાહેરાત માંગી હતી.

૩.૩. વાદીઓએ દાવોવાળી મિલકતના સંબંધમાં પ્રતિવાદીઓ સામે કાયમી મનાઈ હુકમ પણ માંગ્યો હતો, જેના દ્વારા તબદીલી, બક્ષિસ, ગીરો વગેરે સહિત કોઈપણ રીતે દાવોવાળી મિલકત બાબતે કોઈ વ્યવહાર ન કરવા અંગે પ્રતિવાદીઓ સામે રાહત માંગવામાં આવી હતી. સદર દાવો તારીખ ૦૮.૦૭.૨૦૧૪ ના રોજ દાખલ કરવામાં આવ્યો હોવાનું જણાય છે.

૩.૪. દાવાઅરજીના પેરા ૮ માં જણાવ્યા મુજબનું દાવાનું કારણ સૂચવે છે કે જ્યારે વાદીઓ તારીખ ૩૦.૦૬.૨૦૧૪ ના રોજ મહેસૂલી રેકૉર્ડ એટલે કે ૭ અને ૧૨ નો ઉતારો તથા હકપત્રક મેળવવા ગયા હતા, તે સમયે પ્રતિવાદી નં. ૪ થી ૯ દ્વારા પ્રતિવાદી નં. ૧, ૨ અને ૩ ની તરફેણમાં ઉપરોક્ત વેચાણ દસ્તાવેજ કરી આપવામાં આવ્યો હોવાની બાબત તેમના ધ્યાને આવી હતી.

૩.૫. દાવાઅરજીમાં વાદીઓ દાવોવાળી મિલકત સાથે કેવી રીતે જોડાયેલા છે તે દર્શાવવામાં આવ્યું નથી, તેમ છતાં, દાવોવાળી મિલકતનો સંદર્ભ આપીને, એક વસિયતનામાનો સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો હતો કે જેના દ્વારા પ્રતિવાદી નં. ૪

થી ૯ એ પ્રતિવાદી નં. ૧ થી ૩ ની તરફેણમાં વેચાણ દસ્તાવેજ કરી આપ્યો હતો. દાવાઅરજીમાં વધુમાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે સદર વસિયતનામું પ્રથમદર્શનીય રીતે ગેરકાયદેસર, ઉપજાવી કાઢેલું હતું અને વાદીઓના અધિકારોને જોખમમાં મૂકવા માટે તમામ પ્રતિવાદીઓએ મળીભગત કરીને આવું વસિયતનામું ઊભું કર્યું હતું, અને તેના દ્વારા પ્રતિવાદી નં. ૧ થી ૩ ની તરફેણમાં દાવોવાળી મિલકત વેચવાનું ગેરકાયદેસર કૃત્ય આચર્યું હતું.

૩.૬. એ નોંધવું યોગ્ય છે કે, વસિયતનામાના ઉલ્લેખ સિવાય, વસિયતનામું કોણે કરી આપ્યું હતું, તે દાવોવાળી મિલકત સાથે કેવી રીતે જોડાયેલું છે તે બાબતે કશું જ જણાવવામાં આવ્યું નથી અને દાવાઅરજીમાં કોઈ વધુ સંદર્ભ પણ આપવામાં આવ્યો નથી. તેમ છતાં, દાવા સાથે વસિયતનામાની નકલ રજૂ કરવામાં આવી હતી, જેથી અદાલત તેને દાવાઅરજી સાથે વાંચી શકે.

૩.૭. પ્રથમદર્શનીય રીતે, દાવાઅરજી માત્ર નબળી રીતે ઘડાયેલી ન હતી પરંતુ તેમાં મહત્વની વિગતોનો અભાવ હતો, જે બાબત પોતે જ તેને પ્રારંભમાં જ નામંજૂર કરવાનું એક કારણ છે.

૩.૮. પ્રતિવાદીઓ પર સમન્સની બજવણી થયા પછી, પ્રતિવાદી નં. ૧ થી ૩, કે જેઓ ઉપરોક્ત વેચાણ દસ્તાવેજના આધારે પ્રશ્નવાળી મિલકતના માલિકો છે, તેમણે અનુક્રમે સદર કોડ, ૧૯૦૮ ના ઓર્ડર ૭ રૂલ ૧૧ (બી), (એ) અને (ડી) હેઠળ આંક ૧૯, ૨૦ અને ૨૧ નીચે અરજી દાખલ કરી હતી. વાદીઓએ પોતાના

જવાબો દાખલ કરીને તે અરજીઓનો વિરોધ કર્યો હતો.

૩.૯. પક્ષકારોને સાંભળ્યા પછી અને દાવાઅરજીમાં કરવામાં આવેલા કથનો તેમજ દાવાઅરજી સાથે જોડેલા દસ્તાવેજોને ધ્યાને લીધા પછી, ટ્રાયલ કોર્ટે તેના તારીખ ૧૯.૦૩.૨૦૧૬ ના ચુકાદા અને હુકમનામા દ્વારા આંક ૨૦ અને ૨૧ નીચે દાખલ કરવામાં આવેલી અરજીઓ મંજૂર કરી હતી, અને તે રીતે સદર કોડ, ૧૯૦૮ ના ઓર્ડર ૭ રૂલ ૧૧ (એ) અને (ડી) હેઠળ દાવાઅરજી નામંજૂર કરી હતી.

૩.૧૦. વાદીઓ સદર કોડ, ૧૯૦૮ ના ઓર્ડર ૪૧ હેઠળ રેગ્યુલર સિવિલ અપીલ નં. ૨૬/૨૦૧૬ દાખલ કરીને આ બાબતને ડિસ્ટ્રિક્ટ કોર્ટ સમક્ષ લઈ ગયા હતા. પક્ષકારોને વિગતવાર સાંભળ્યા પછી અને દાવાઅરજીમાં કરવામાં આવેલા કથનો તેમજ આ વિષય પર ટાંકવામાં આવેલા ચુકાદાઓનું વિશ્લેષણ કર્યા પછી, પોતાના વિગતવાર વાદગ્રસ્ત ચુકાદા અને હુકમનામા દ્વારા, વાદીઓ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી રેગ્યુલર સિવિલ અપીલ નં. ૨૬/૨૦૧૬ તારીખ ૦૧.૦૪.૨૦૧૭ ના રોજ, જોકે, ખર્ચ સહિત નામંજૂર કરવામાં આવી હતી.

૩.૧૧. ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ તેમજ ડિસ્ટ્રિક્ટ કોર્ટ સમક્ષ હારી જતાં, વાદીઓએ હાલની સેકન્ડ અપીલ દાખલ કરવાનું પસંદ કર્યું છે, અને તે રીતે વાદગ્રસ્ત ચુકાદા અને હુકમનામાને પડકાર્યા છે.

૪. વાદીઓએ, હાલની સેકન્ડ અપીલમાં, કાયદાના નીચેના મહત્વના પ્રશ્નો ઉપસ્થિત કરવા માંગ્યા છે જે, અપીલકર્તાઓના જણાવ્યા અનુસાર, પ્રસ્તુત

છે અને સેકન્ડ અપીલના મેમોના પાના ૧ પર આ અદાલત દ્વારા ઘડવા અને તેનો નિર્ણય કરવો જરૂરી છે, જે નીચે મુજબ વંચાય છે:

“(૧) દાવાઅરજીમાં કરવામાં આવેલા કથનો, ખાસ કરીને ફકરા ૮ માં કરવામાં આવેલા કથનોને ધ્યાને લેતાં, શું નીચેની વિદ્વાન અદાલતો સમયમર્યાદાના કારણોસર દાવાઅરજી નામંજૂર કરવામાં વાજબી છે?

(૨) શું નીચેની અદાલતો સમગ્ર દાવાઅરજીમાં કરવામાં આવેલા કથનોને ધ્યાને લીધા વિના સમયમર્યાદાના કારણોસર દાવાઅરજી નામંજૂર કરવામાં વાજબી છે?

(૩) શું નીચેની અદાલતો દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા હુકમો (૨૦૦૭) ૫ એસ.સી.સી. ૬૧૪ માં રિપોર્ટ થયેલ હરદેશ ઓર્સ (પી) લિમિટેડ વિરુદ્ધ હેડે એન્ડ કંપની ના કેસમાં માનનીય સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા ઠરાવવામાં આવેલા સિદ્ધાંતથી વિપરીત છે?”

અપીલકર્તાઓ/વાદીઓની રજૂઆત:

પ. મૂળ વાદીઓ તરફે ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલ શ્રી પ્રેમલ આર. જોશીએ ભારપૂર્વક એવી રજૂઆત કરી છે કે નીચેની બંને અદાલતોએ અધિકારક્ષેત્રની ભૂલ કરી છે, અને તે રીતે કાયદાની જોગવાઈઓથી વિપરીત જઈને ખોટી રીતે દાવાઅરજી નામંજૂર કરી છે.

૫.૧. તેઓએ વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે કાયદાની સુસ્થાપિત કાનૂની સ્થિતિ મુજબ, વાદગ્રસ્ત અરજીઓનો નિર્ણય કરતી વખતે ટ્રાયલ કોર્ટ દાવાઅરજીમાં કરવામાં આવેલા કથનોથી આગળ વધી શકે નહીં, અને દાવાઅરજીના પેરા ૮ ને તે જેવો છે તેવો જ વાંચતાં, દાવો સમયમર્યાદાના સમયગાળાની અંદર દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો અને ટ્રાયલ કોર્ટે ઠરાવ્યા મુજબ તથા ડિસ્ટ્રિક્ટ કોર્ટે બહાલી આપ્યા મુજબ સમયમર્યાદાના કાયદાથી બાધિત ન હતો.

૫.૨. તેઓએ વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે માત્ર એટલા કારણસર કે દાવામાં જે વસિયતનામાનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે તેને પડકારવામાં આવ્યો નથી, તે સદર કોડ, ૧૯૦૮ ના ઓર્ડર ૭ રૂલ ૧૧ (એ) હેઠળ દાવાઅરજી નામંજૂર કરવાનું આપોઆપ કોઈ કારણ બની શકે નહીં.

૫.૩. તેઓએ વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે પક્ષકારોને પોતપોતાના પુરાવા રજૂ કરવાની તક આપ્યા પછી દાવાને નામંજૂર કરી શકાય, પરંતુ ટ્રાયલ કોર્ટ અને ડિસ્ટ્રિક્ટ કોર્ટ દ્વારા જે માર્ગ અપનાવવામાં આવ્યો છે તે પ્રક્રિયાના નિયમ સાથે સુસંગત નથી તેમજ કાયદાના સુસ્થાપિત સિદ્ધાંતોથી વિપરીત છે.

૫.૪. પોતાની દલીલના સમર્થનમાં, તેઓ ૨૦૦૭ (૫) એસ.સી.સી. ૬૧૪ માં રિપોર્ટ થયેલા હરદેશ ઓર્સ (પી) લિમિટેડ વિ. હેડે એન્ડ કંપની ના કેસમાં ભારતના માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના ચુકાદા પર આધાર રાખશે, જેમાં તેઓએ

આ અદાલતનું ધ્યાન દોર્યું છે અને ઉપરોક્ત ચુકાદાના પેરા ૨૫ પર ભાર મૂક્યો છે, જે નીચે મુજબ વંચાય છે:-

“૨૫. સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૭ રૂલ ૧૧ ની ભાષા તદ્દન સ્પષ્ટ અને અસંદિગ્ધ છે. દાવાઅરજી માત્ર ત્યારે જ સમયમર્યાદાના કારણોસર નામંજૂર કરી શકાય છે જ્યારે દાવાઅરજીમાંના કથન પરથી દાવો કોઈપણ કાયદા દ્વારા બાધિત હોવાનું જણાય. શ્રી નરીમને એ બાબતે વિવાદ કર્યો ન હતો કે ઓર્ડર ૭ રૂલ ૧૧ ના ખંડ (ડી) ના અર્થમાં “કાયદા” માં સમયમર્યાદાના કાયદાનો પણ સમાવેશ થવો જોઈએ. એ સુસ્થાપિત છે કે દાવાઅરજી દાવા કારણ પ્રગટ કરે છે કે નહીં તે મૂળભૂત રીતે હકીકતનો પ્રશ્ન છે, પરંતુ તે પ્રગટ કરે છે કે નહીં તે ખુદ દાવાઅરજીના વાંચન પરથી જ શોધી કાઢવું જોઈએ. સદર હેતુ માટે દાવાઅરજીમાં કરવામાં આવેલા કથનોને તેમની સમગ્રતામાં સાચા માનવા જોઈએ. કસોટી એ છે કે શું દાવાઅરજીમાં કરવામાં આવેલા કથનોને, જો તેમની સમગ્રતામાં સાચા માનવામાં આવે, તો હુકમનામું પસાર થશે. ઓર્ડર ૭ ના રૂલ ૧૧ નો ખંડ (ડી) લાગુ પડે છે કે નહીં તે શોધી કાઢવા માટે સમગ્ર દાવાઅરજીમાં કરવામાં આવેલા કથનોને જોવા પડશે. કોઈ વાક્ય કે પરિચ્છેદને અલગ તારવી લેવો અને તેને સંદર્ભ બહાર અલગથી વાંચવો તે માન્ય નથી. જોકે માત્ર બાહ્ય સ્વરૂપ નહીં પરંતુ તેના સારતત્વને ધ્યાને લેવાનું હોય છે, તેમ છતાં શબ્દો ઉમેર્યા કે બાદ કર્યા વિના અથવા તેના દેખીતા વ્યાકરણના

અર્થમાં ફેરફાર કર્યા વિના લખાણને તેની મૂળ સ્થિતિમાં જ અર્થઘટિત કરવાનું રહે છે. અગાઉ અવલોકન કર્યા મુજબ, ખંડ (ડી) ની ભાષા તદ્દન સ્પષ્ટ છે પરંતુ જો કોઈ સત્તાવાર ચુકાદાની જરૂર હોય, તો આ અદાલતના લિવરપૂલ એન્ડ લંડન એસ.પી. એન્ડ આઈ એસોસિએશન લિમિટેડ વિ. એમ.વી. સી સક્સેસ ૧ [(૨૦૦૪) ૯ એસ.સી.સી. ૫૧૨] અને પોપટ એન્ડ કોટેચા પ્રોપર્ટી વિ. સ્ટેટ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા સ્ટાફ એસોસિએશન [(૨૦૦૫) ૭ એસ.સી.સી. ૫૧૦] ના ચુકાદાઓનો ઉપયોગી સંદર્ભ લઈ શકાય છે.”

પ.પ. ઉપરોક્ત રજૂઆતો કર્યા પછી, વિદ્વાન વકીલ શ્રી જોશીએ, ઉપર ઉદ્દેખ કર્યા મુજબ અપીલમાં અપીલકર્તાઓ દ્વારા પ્રસ્તાવિત કરવામાં આવેલા કાયદાના મહત્વના પ્રશ્નો ઘડવા અને તે મુજબ અપીલનો નિર્ણય કરવા આ અદાલતને અરજ કરી હતી.

પ્રતિવાદીઓ/સામાવાળા(ઓ)ની રજૂઆત:

૬. તેનાથી વિપરીત, સામાવાળા નં. ૧ તરફે ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલ શ્રી તત્વમ કે. પટેલે હાલની અપીલનો સખત વિરોધ કર્યો છે અને રજૂઆત કરી છે કે આ સેકન્ડ અપીલમાં કોઈ તથ્ય નથી અને અપીલકર્તાઓ દ્વારા આ રીતે પ્રસ્તાવિત કરવામાં આવેલા કાયદાના મહત્વના પ્રશ્નોને કાયદાના મહત્વના પ્રશ્નો ગણી શકાય નહીં. તેઓ આ કોર્ટને શરૂઆતમાં જ અપીલ નામંજૂર કરવા અરજ

કરશે.

૬.૧. તેઓ રજૂઆત કરશે કે બંને નીચલી અદાલતોએ એકમતે ઠરાવ્યું છે કે દાવાઅરજીમાં દાવો કરવાનું કોઈ કારણ જણાવાયું નથી, અને તે લિમિટેશન એક્ટની જોગવાઈઓ મુજબ સમયબાધિત છે, જેથી દાવામાં પ્રતિવાદી નં. ૧ થી ૩ દ્વારા આંક ૨૦ અને ૨૧ નીચે દાખલ કરવામાં આવેલી અરજીઓ મંજૂર કરી છે.

૬.૨. તેઓ રજૂઆત કરશે કે બંને નીચલી અદાલતો દ્વારા કાયદાની એવી કોઈ ભૂલ કરવામાં આવી નથી, કે જેને આ કોર્ટ દ્વારા સદર કોડ, ૧૯૦૮ ની કલમ ૧૦૦ હેઠળ પોતાની સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે સુધારવાની જરૂર હોય.

૬.૩. તેઓ રજૂઆત કરશે કે દાવાઅરજીમાં વાદીઓનો દરજ્જો, એટલે કે તેઓ દાવોવાળી મિલકત સાથે કેવી રીતે જોડાયેલા છે તે જણાવવામાં આવ્યું નથી કે પ્રતિવાદી નં. ૧ થી ૩ ની તરફેણમાં વેચાણ દસ્તાવેજના અમલથી વાદીઓના અધિકારને કેવી રીતે અસર થાય છે તે પણ જણાવવામાં આવ્યું નથી. તેથી તેઓ રજૂઆત કરશે કે, દાવો કરવાનું કારણ જાહેર ન હોવાના અભાવે, ટ્રાયલ કોર્ટે યોગ્ય રીતે અને સમજદારીપૂર્વક દાવાઅરજી નામંજૂર કરી છે, જે કાયદાની પ્રક્રિયાના દુરુપયોગ સિવાય બીજું કંઈ નથી.

૬.૪. તેઓ વધુમાં રજૂઆત કરશે કે અસ્પષ્ટ રીતે તૈયાર કરેલી દાવાઅરજી, કે જેમાં મહત્વની વિગતોનો અભાવ છે અને દાવામાં તારીખ ૦૪.૦૯.૧૯૮૭ ના પ્રશ્નવાળા વસિયતનામાને પડકારવામાં આવ્યું ન હોવાથી, તેને પડકારવાના

અભાવે, દાવો પોતે જ સ્પેસિફિક રિલીફ એક્ટની કલમ ૩૪ થી બાધિત બને છે.

૬.૫. તેઓ વધુમાં રજૂઆત કરશે કે જ્યારે વાદીઓ વસિયતનામાના અમલ સામે પ્રશ્ન ઉઠાવી રહ્યા છે અને શંકા કરી રહ્યા છે પરંતુ દાવામાં સભાનપણે તેને પડકાર્યો નથી, જે દાવામાં તેમની પ્રાથમિક રાહત હોવી જોઈતી હતી, ત્યારે વાદીઓને કોઈ રાહત આપી શકાય નહીં, કારણ કે આવા પ્રશ્નવાળા વસિયતનામાના જોરે, પ્રતિવાદી નં. ૪ થી ૯ એ પ્રતિવાદી નં. ૧ થી ૩ ની તરફેણમાં વેચાણ દસ્તાવેજ કરી આપ્યો છે.

૬.૬. તેઓ વધુમાં રજૂઆત કરશે કે લિમિટેશનના કાયદાની કઠોરતામાંથી બહાર આવવા માટે, વાદીઓએ કપટપૂર્વક દાવાઅરજી તૈયાર કરી છે, જેમાં વસિયતનામાના અમલની તારીખ એટલે કે ૦૪.૦૯.૧૯૮૭ જાહેર કરી નથી અને તેને પડકારી પણ નથી. તેઓ વધુમાં રજૂઆત કરશે કે ફક્ત ૮ માં માત્ર એક લીટીમાં, વાદીઓ દ્વારા જણાવવામાં આવેલી કોઈ તારીખ, એટલે કે ૧૩મી જૂન, ૨૦૧૪, કે જે તારીખ ૧૩.૧૨.૨૦૦૬ ના વેચાણ દસ્તાવેજના અમલની જાણકારીની તારીખ છે, તેનાથી વાદીઓનો દાવો લિમિટેશનની મુદતની અંદર આવી શકતો નથી.

૬.૭. તેઓ રજૂઆત કરશે કે, હવે કાયદાનો આ સુસ્થાપિત સિદ્ધાંત છે કે વાદીઓ દ્વારા ચતુરાઈપૂર્વકના ડ્રાફ્ટિંગ અને સંપૂર્ણ વિગતો ન આપીને તૈયાર કરવામાં આવેલી આવી દાવાઅરજીને કોર્ટનો ન્યાયિક સમય બચાવવા માટે

પ્રથમ તબક્કે જ નામંજૂર કરવી જરૂરી છે.

૬.૮. પોતાની દલીલના સમર્થનમાં, તેઓ આ કોર્ટના વિદ્વાન સિંગલ જજના નીચે મુજબના નિર્ણયો પર આધાર રાખશે.

૬.૮.૧ સિવિલ રિવિઝન એપિલિકેશન નં. ૭૦/૨૦૧૬ માં સંતરામ કનચંદ વર્મા વિ. કાશીબેન તે ચંદુજી ભાજાજી ની પત્ની ના કેસમાં ફક્ત ૬.૧ અને ૧૩ માં ઠરાવવામાં આવ્યું હતું, જે નીચે મુજબ વંચાય છે:-

“૬.૧ વધુમાં, અરજદારો તરફેના વિદ્વાન વકીલ સુશ્રી તૃષા પટેલના જણાવ્યા અનુસાર, દલીલ ખાતર એવું માની લઈએ તો પણ કે તેમની તરફેણમાં થયેલા વેચાણ દસ્તાવેજને રદ કરવાની રાહત એ એક પરિણામી રાહત હતી, તારીખ ૧૨.૦૫.૧૯૮૧ ના પ્રારંભિક વેચાણ દસ્તાવેજ સામેનો પડકાર પોતે જ લિમિટેશનની મુદત બહાર હતો. વિદ્વાન ટ્રાયલ જજે વાદગ્રસ્ત હુકમ દ્વારા ઓર્ડર ૭ રૂલ ૧૧ હેઠળની અરજી એવા આધાર પર નામંજૂર કરી હતી કે લખાણો પ્રથમદર્શનીય રીતે દાવો કરવાનું કોઈ કારણ જાહેર કરતા નથી તેવું કહી શકાય નહીં. તેમણે એવું પણ અવલોકન કર્યું હતું કે, દાવાઅરજી લિમિટેશનના કાયદા દ્વારા બાધિત હોય તેવું જણાતું નથી.

૧૩ આજે દાવાઅરજીની જે સ્થિતિ છે તે મુજબ, માંગવામાં આવેલી એકમાત્ર રાહત પ્રતિવાદી નં. ૨ અને ૩ તથા ૪ થી ૭ સામે છે, જેઓ

અનુગામી ખરીદદારો છે. સમયની દ્રષ્ટિએ પ્રથમ, જે રદ કરવાનું જણાવવામાં આવ્યું છે તે ૧૯૮૧ નો વેચાણ દસ્તાવેજ છે. લિમિટેશન એક્ટની આર્ટિકલ ૫૩, ૫૮ અને ૫૯ ની જોગવાઈઓ વાંચતાં જણાય છે કે આવા દસ્તાવેજની તારીખથી ત્રણ વર્ષની અંદર દાવો દાખલ કરવો જોઈતો હતો. આ કરવામાં આવ્યું નથી. દાવો ડિસેમ્બર ૨૦૦૭ માં દાખલ કરવામાં આવ્યો છે અને તેને યોગ્ય રીતે જ લિમિટેશનથી સંપૂર્ણપણે બાધિત ઠરાવી શકાય.”

૬.૮.૨ આ કોર્ટે સેકન્ડ અપીલ નં. ૨૭૩/૨૦૧૭ માં લક્ષ્મીબેન મફતલાલ પટેલ વિ. જયંતીભાઈ મફતલાલ પટેલ ના કેસમાં ફરરા ૫૭, ૬૨ થી ૬૬ માં ઠરાવ્યું હતું, જે નીચે મુજબ વંચાય છે:-

“૫૭. દાવો લગભગ ચૌદ વર્ષના સમયગાળા પછી દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો. વાદી તરફે ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલની એ રજૂઆતથી હું પ્રભાવિત થયો નથી કે જોકે દાવો ચૌદ વર્ષના સમયગાળા પછી દાખલ કરવામાં આવ્યો છે, તેમ છતાં વેચાણ વ્યવહારોની જાણકારીની તારીખથી, દાવો લિમિટેશનની મુદતની અંદર દાખલ કરવામાં આવ્યો છે. સમગ્ર દાવાઅરજી ફરરા ૪ માં પુનઃ રજૂ કરવામાં આવી છે. દાવાઅરજીમાં માત્ર એટલું જ કથન કરવામાં આવ્યું છે કે વાદીને વર્ષ ૨૦૦૭ માં વેચાણ વ્યવહારો વિશે જાણ થઈ હતી, અને તેથી તેણીએ વર્ષ ૨૦૦૮ માં દાવાની કાર્યવાહી શરૂ કરવાનું યોગ્ય માન્યું હતું. દાવાઅરજીમાં રજૂ કરવામાં આવેલું દાવો કરવાનું

કારણ પણ અત્યંત અસ્પષ્ટ છે. કોઈ ચોક્કસ કેસમાં એવું બની શકે છે કે આવા વ્યવહારોના પચાસ વર્ષથી વધુ સમય પછી પણ દાવો દાખલ કરવામાં આવે અને દાવાઅરજીમાં કોઈ છૂપા આશય સાથે એવું સાદું કથન કરવામાં આવે કે વાદીને કોઈ ચોક્કસ તારીખે તે અંગે જાણ થઈ હતી. જો માત્ર આ એક જ કથન ધ્યાને લેવું જરૂરી હોય, તો મારા મતે, સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૬ રૂલ ૧૬ અને ઓર્ડર ૭ રૂલ ૧૧ ની જોગવાઈઓ નિર્રથક બની જશે. આ તબક્કે, હું ટી. અરિવંદન્ટમ (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના નિર્ણયનો ફરી એકવાર ઉલ્લેખ કરવાનું યોગ્ય માનું છું.

૬૨. વાદી તરફે ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલે જે નિર્ણયો પર આધાર રાખ્યો છે તે હવે હું ધ્યાને લઉં.

૬૩. છોટનબેન (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:

“૧૫. ઓર્ડર ૭ રૂલ ૧૧(ડી) હેઠળની અરજીના સંદર્ભમાં વિવાદિત બાબતનો ઉત્તર આપવા માટે જે સુસંગત બાબત છે, તે દાવાઅરજીમાંના કથનોની તપાસ કરવી તે છે. દાવાઅરજીને સમગ્રપણે વાંચવી જરૂરી છે. પ્રતિવાદીઓને ઉપલબ્ધ બચાવ અથવા તેમના દ્વારા લેખિત જવાબમાં લેવાયેલી દલીલ કે તેમના દ્વારા દાખલ કરાયેલી કોઈપણ અરજી, ઓર્ડર ૭ રૂલ ૧૧(ડી) હેઠળની અરજીનો નિર્ણય કરવાનો આધાર બની શકે નહીં.

માત્ર દાવાઅરજીમાંના કથનો જ સુસંગત છે. એ સર્વસ્વીકૃત બાબત છે કે નોંધાયેલ વેચાણ દસ્તાવેજ તારીખ ૧૮મી ઓક્ટોબર, ૧૯૯૬ નો છે. નોંધાયેલ વેચાણ દસ્તાવેજને પડકારવાની સમયમર્યાદા સામાન્ય રીતે જે તારીખે વેચાણ દસ્તાવેજ નોંધાયો હતો તે તારીખથી શરૂ થશે. જોકે, અપીલકર્તાઓ (વાદીઓ) નો ચોક્કસ કેસ એવો છે કે વર્ષ ૨૦૧૩ સુધી તેઓને તેમના ભાઈઓ મૂળ પ્રતિવાદી નં. ૧ અને ૨ દ્વારા જયકૃષ્ણભાઈ પ્રભુદાસ ઠક્કર અથવા પ્રતિવાદી નં. ૩ થી ૬ ની તરફેણમાં આવા વેચાણ દસ્તાવેજના નિષ્પાદન અંગે કોઈપણ પ્રકારની જાણ ન હતી. તેઓએ તે જાણકારી તારીખ ૨૬.૧૨.૨૦૧૨ ના રોજ મેળવી હતી અને તરત જ નોંધાયેલ વેચાણ દસ્તાવેજની પ્રમાણિત નકલ મેળવવા માટે પગલાં લીધાં હતાં અને તે મળ્યા પછી તેઓને વડીલોપાર્જિત મિલકતના સંબંધમાં તેમના ભાઈઓ દ્વારા તેમની સાથે થયેલી છેતરપિંડીની જાણ થઈ હતી અને દાવો દાખલ કરવાના બે દિવસ પહેલાં, તેઓ તેમના ભાઈઓ (મૂળ પ્રતિવાદી નં. ૧ અને ૨) પાસે ગયા હતા અને તેમના કબજામાં દખલગીરી કરવાનું બંધ કરવા તથા મિલકતના ભાગલા પાડીને તેમના હિસ્સા પેટે નિર્ધારિત કરેલી જમીનના અડધા (૧/૨) ભાગનો અનન્ય કબજો આપવા જણાવ્યું હતું. જોકે, જ્યારે તેઓને સમજાયું કે મૂળ પ્રતિવાદી નં. ૧ અને ૨ તેમની વિનંતી પર કોઈ ધ્યાન આપશે નહીં, ત્યારે તેમની પાસે અદાલતનો આશરો લેવા સિવાય અન્ય કોઈ વિકલ્પ ન હતો

અને તેના બે દિવસની અંદર સદર દાવો દાખલ કર્યો હતો. અપીલકર્તાઓના જણાવ્યા અનુસાર, નોંધાયેલ વેચાણ દસ્તાવેજના નિષ્પાદન અંગેની જાણ થયા પછી દાવો સમયમર્યાદાની અંદર દાખલ કરવામાં આવ્યો છે. આ સંદર્ભમાં, ટ્રાયલ કોર્ટે અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે તે વિચારણાપાત્ર મુદ્દો હતો અને ઓર્ડર ૭ રૂલ ૧૧(ડી) હેઠળ દાવાઅરજી નામંજૂર કરવા માટે સામાવાળા નં. ૧ (પ્રતિવાદી નં. ૫) દ્વારા દાખલ કરાયેલી અરજી સ્વીકારવાનો ઇનકાર કર્યો હતો. તે દ્રષ્ટિકોણ અમને સ્વીકાર્ય જણાય છે.

૧૬. બીજી તરફ, હાઇકોર્ટે અટકળો અને અનુમાનોના આધારે આ બાબત ધ્યાને લીધી છે અને ૧૯ ફકરાઓમાં ફેલાયેલો કારણો સહિતનો હુકમ કર્યો હોવા છતાં, દાવાઅરજીમાંના કથનોનું વિશ્લેષણ કરવાની પણ તસ્દી લીધી નથી. તેણે આ મુદ્દાનો ઉત્તર એક જ ફકરામાં આપવાનો પ્રયાસ કર્યો છે જેને અહીં અગાઉ (ફકરા ૭ માં) પુનઃઉદ્ધૃત કરવામાં આવ્યો છે. બીજી તરફ, ટ્રાયલ કોર્ટનો અભિગમ સલીમ ભાઈ અને અન્ય વિ. સ્ટેટ ઓફ મહારાષ્ટ્ર અને અન્ય [(૨૦૦૩) ૧ એસ.સી.સી. ૫૫૭], મયાર (એચ.કે.) લિમિટેડ અને અન્ય વિ. ઓનર્સ એન્ડ પાર્ટીઝ, વેસલ એમ.વી. ફોર્ચ્યુન એક્સપ્રેસ અને અન્ય (૨૦૦૬) ૩ એસ.સી.સી. ૧૦૦ અને તેમજ ટી. અરિવંદાન્દમ વિ. ટી.વી. સત્યપાલ અને અન્ય (૧૯૭૭) ૪ એસ.સી.સી. ૪૬૭ માં પ્રતિપાદિત કરાયેલ સુસ્થાપિત કાનૂની સ્થિતિ સાથે સુસંગત

હતો.

૧૭. ચર્ચ ઓફ ક્રાઇસ્ટ ચેરિટેબલ ટ્રસ્ટ એન્ડ એજ્યુકેશનલ ચેરિટેબલ સોસાયટી વિ. પોન્નીયમ્મન એજ્યુકેશનલ ટ્રસ્ટ (૨૦૧૨) ૮ એસ.સી.સી. ૭૦૬ ના કેસમાં આ નિર્ણયોની નોંધ લેવામાં આવી છે, જ્યાં આ અદાલતે ફક્ત ૧૧ માં આ મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

“૧૧. આ પરિસ્થિતિ આ અદાલત દ્વારા સલીમ ભાઈ વિ. સ્ટેટ ઓફ મહારાષ્ટ્ર માં સ્પષ્ટ કરવામાં આવી હતી, જેમાં સદર કોડના ઓર્ડર ૭ રૂલ ૧૧ પર વિચારણા કરતી વખતે નીચે મુજબ ઠરાવવામાં આવ્યું હતું: (એસ.સી.સી. પૃ. ૫૬૦, પેરા ૯)

“૯. સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૭ રૂલ ૧૧ ના વાંચન પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે તે હેઠળની અરજીનો નિર્ણય કરવા માટે જે સુસંગત હકીકતો ધ્યાને લેવાની જરૂર છે તે દાવાઅરજીમાંના કથનો છે. ટ્રાયલ કોર્ટ દાવાઅરજી નોંધણી કરતાં પહેલાં અથવા ટ્રાયલ પૂરી થાય તે પહેલાં કોઈપણ સમયે પ્રતિવાદીને સમન્સ જારી કર્યા પછી—દાવાના કોઈપણ તબક્કે સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૭ રૂલ ૧૧ હેઠળની સત્તાનો ઉપયોગ કરી શકે છે. સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૭ ના રૂલ ૧૧ ના કલોઝ (એ) અને (ડી) હેઠળની અરજીનો નિર્ણય કરવાના હેતુઓ માટે, દાવાઅરજીમાંના કથનો સુસંગત છે; તે તબક્કે લેખિત જવાબમાં પ્રતિવાદી દ્વારા લેવાયેલી દલીલો

સંપૂર્ણપણે અપ્રસ્તુત રહેશે, તેથી, સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૭ રૂલ ૧૧ હેઠળની અરજીનો નિર્ણય કર્યા વિના લેખિત જવાબ દાખલ કરવાનો નિર્દેશ એ ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા હકુમતના ઉપયોગને સ્પર્શતી પ્રક્રિયાગત અનિયમિતતા સિવાય બીજું કંઈ ન હોઈ શકે.” એ સ્પષ્ટ છે કે ઓર્ડર ૭ રૂલ ૧૧ ધ્યાને લેવા માટે, અદાલતે દાવાઅરજીમાંના કથનો જોવા પડે છે અને ટ્રાયલ કોર્ટ દાવાના કોઈપણ તબક્કે તેનો ઉપયોગ કરી શકે છે. એ પણ સ્પષ્ટ છે કે લેખિત જવાબમાંના કથનો અપ્રસ્તુત છે અને દાવાઅરજીમાંના કથનો/દલીલોની ઝીણવટપૂર્વક તપાસ કરવી એ અદાલતની ફરજ છે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, આવી અરજીનો નિર્ણય કરતી વખતે જે બાબત જોવાની જરૂર છે તે દાવાઅરજીમાંના કથનો છે. તે તબક્કે, લેખિત જવાબમાં પ્રતિવાદી દ્વારા લેવાયેલી દલીલો તદ્દન અપ્રસ્તુત છે અને બાબતનો નિર્ણય માત્ર દાવાઅરજીના કથનો પર જ કરવાનો છે. આ સિદ્ધાંતોનું રામાકોસ બ્રેટ એન્ડ કંપની લિમિટેડ વિ. ગણેશ પ્રોપર્ટી (૧૯૯૮) ૭ એસ.સી.સી. ૧૮૪ અને મયાર (એચ.કે.) લિમિટેડ વિ. વેસલ એમ.વી. ફોર્ચ્યુન એક્સપ્રેસ (૨૦૦૬) ૩ એસ.સી.સી. ૧૦૦ માં પુનરાવર્તન કરવામાં આવ્યું છે”.

૧૮. હાઈકોર્ટે ચર્ચ ઓફ કાઈસ્ટ ચેરિટેબલ ટ્રસ્ટ એન્ડ એજ્યુકેશનલ ચેરિટેબલ સોસાયટી (ઉપર મુજબ) ના કેસનો ઉલ્લેખ કર્યો છે, જેમાં હાઈકોર્ટે એક પ્રતિવાદી સામે દાવાઅરજી તે પ્રતિવાદી પૂરતી દાવો કરવાનું

કોઈ કારણ દર્શાવતી ન હોવાના આધારે અંશતઃ નામંજૂર કરવાનો આદેશ આપવામાં લીધેલા ઢ્રજિકોણની શુદ્ધતા પર વિચારણા કરવાની તક મળી હતી. હાઈકોર્ટે વિરોધ કરનારા સામાવાળાઓ દ્વારા જે કેસ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો તે મયૂર (એચ.કે.) લિમિટેડ અને અન્ય (ઉપર મુજબ) ના ચુકાદાની પણ નોંધ લીધી છે, જેમાં સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૭ રૂલ ૧૧(ડી) હેઠળ દાવાઅરજી નામંજૂર કરવાની અદાલતની સત્તાના વ્યાપ અંગેની સુસ્થાપિત કાનૂની સ્થિતિનું પુનરાવર્તન કરવામાં આવ્યું છે.

૧૯. હાલના કેસમાં, અમને જણાય છે કે અપીલકર્તાઓ (વાદીઓ) એ ભારપૂર્વક જણાવ્યું છે કે મૂળ પ્રતિવાદી નં. ૧ અને ૨ દ્વારા આવા નિષ્પાદન વિશે તેઓને અંધારામાં રાખીને કરવામાં આવેલા કપટપૂર્ણ વેચાણ દસ્તાવેજ અંગેની જાણ થયા પછી તરત જ અને અપીલકર્તાઓની વડીલોપાર્જિત મિલકતના ઉપયોગ અને કબજાના શાંતિપૂર્ણ ભોગવટામાં અવરોધ ઊભો કરવાથી દૂર રહેવાનો મૂળ પ્રતિવાદી નં. ૧ અને ૨ દ્વારા ઈનકાર કરાયાના બે દિવસની અંદર આ દાવો દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો. અમે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા લેવાયેલા તે ઢ્રજિકોણની પુષ્ટિ કરીએ છીએ કે હાલના કેસની હકીકતોમાં દાવો સમયમર્યાદાથી બાધિત હોવા અંગેનો પ્રશ્ન એ વિચારણાપાત્ર મુદ્દો છે અને તે કારણસર ઓર્ડર ૭ રૂલ ૧૧(ડી) હેઠળની સત્તાનો ઉપયોગ કરીને શરૂઆતમાં જ દાવાઅરજી નામંજૂર કરી શકાય નહીં.”

૬૪. છોટનબેન (ઉપર મુજબ) માં, સુપ્રીમ કોર્ટને હકીકતો પરથી વાદીનું વર્તન શંકાસ્પદ અથવા શુદ્ધ બુદ્ધિનો અભાવ ધરાવતું જણાયું ન હતું. કોઈપણ ચુકાદામાં નિર્ધારિત સિદ્ધાંત લાગુ કરતાં પહેલાં દરેક કેસની હકીકતો ધ્યાને લેવી જોઈએ. તે ઉપરાંત, છોટનબેન (ઉપર મુજબ) માં, ટ્રાયલ કોર્ટ પોતે એવા તારણ પર આવી હતી કે લિમિટેશનનો મુદ્દો એ સુનાવણીપાત્ર મુદ્દો હતો.

૬૫. હાલના કેસમાં, માત્ર ટ્રાયલ કોર્ટને જ એવી ખાતરી થઈ નથી કે દાવાઅરજી નામંજૂર થવાને પાત્ર છે, પરંતુ ટ્રાયલ કોર્ટના આવા તારણને નીચલી એપેલેટ કોર્ટે પણ બહાલી આપી છે. મારા મતે, સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૭ રૂલ ૧૧ ના સંબંધમાં તમામ કેસોમાં છોટનબેન (ઉપર મુજબ) માં સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા નિર્ધારિત સિદ્ધાંતોને એક જડ ફોર્મ્યુલા તરીકે લાગુ કરવા જોઈએ નહીં. અપીલકર્તા તરફે ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલની એ રજૂઆત સ્વીકારવી મારા માટે અત્યંત મુશ્કેલ છે કે છોટનબેન (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના નિર્ણયને ધ્યાને લેતાં, દાવાઅરજી સ્પષ્ટપણે ત્રાસદાયક છે કે કેમ અને ચતુરાઈપૂર્વકના ડ્રાફ્ટિંગથી દાવો કરવાનું ભ્રામક કારણ ઊભું કરવામાં આવ્યું છે કે કેમ તે બાબત વિચારવા માટે હવે કોર્ટ પાસે કોઈ અવકાશ રહેતો નથી. પુનરાવર્તનના ભોગે પણ, હું જણાવું છું કે છોટનબેન (ઉપર મુજબ) નો નિર્ણય તેના કેસની હકીકતો પર કરવામાં આવ્યો હતો. જો ઉપર જણાવ્યા મુજબ, અપીલકર્તા તરફે ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલની દલીલ સ્વીકારવામાં આવે, તો તે ઓર્ડર ૭ રૂલ ૧૦ અને ૧૧ ની જોગવાઈઓને તદ્દન નિર્રથક બનાવી દેશે.

૬૬. મચાર (એચ.કે.) લિમિટેડ (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:

“૧૦. સદર કોડના ઓર્ડર ૭, રૂલ ૧૧ હેઠળ, જ્યાં દાવાઅરજી દાવો કરવાનું કારણ પ્રગટ ન કરતી હોય, જ્યાં માંગવામાં આવેલી રાહતનું ઓછું મૂલ્યાંકન કરવામાં આવ્યું હોય અને અદાલત દ્વારા નક્કી કરાયેલ સમયની અંદર મૂલ્યાંકન સુધારવામાં ન આવે, જ્યાં અપૂરતી કોર્ટ ફી ચૂકવવામાં આવી હોય અને અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલી મુદતની અંદર વધારાની કોર્ટ ફી પૂરી પાડવામાં ન આવે, અને જ્યાં દાવાઅરજીમાંના કથન પરથી દાવો કોઈપણ કાયદા દ્વારા બાધિત હોવાનું જણાતું હોય, ત્યાં દાવાઅરજી નામંજૂર કરવાની હકુમત અદાલત પાસે છે. સદર કોડના ઓર્ડર ૭, રૂલ ૧૧ હેઠળની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને દાવાઅરજી નામંજૂર કરવાનું પગલું આ અદાલત દ્વારા નિર્ધારિત સિદ્ધાંતોની વિચારણા પર આધારિત રહેશે. ટી. અરિવંદાન્ટમ વિ. ટી.વી. સત્યપાલ અને અન્ય, (૧૯૭૭) ૪ એસ.સી.સી. ૪૬૭ માં, આ અદાલતે ઠરાવ્યું છે કે જો દાવાઅરજીના માત્ર ઔપચારિક નહીં પરંતુ અર્થપૂર્ણ વાંચન પરથી, તે દાવો કરવાનો સ્પષ્ટ અધિકાર પ્રગટ ન કરવાના અર્થમાં સ્પષ્ટપણે ત્રાસદાયક અને ગુણદોષ વગરની હોય, તો અદાલતે તેમાં જણાવેલ આધાર સંતોષાય છે તેની ખાતરી રાખવાની કાળજી લઈને સદર કોડના ઓર્ડર ૭ રૂલ ૧૧ હેઠળ પોતાની સત્તાનો ઉપયોગ કરવો જોઈએ. રૂપ લાલ

સેઠી વિ. નછતર સિંઘ ગિલ, (૧૯૮૨) ૩ એસ.સી.સી. ૪૮૭ માં, આ અદાલતે ઠરાવ્યું છે કે જ્યાં દાવાઅરજી દાવો કરવાનું કોઈ કારણ પ્રગટ કરતી ન હોય, ત્યાં સદર કોડના ઓર્ડર ૭, રૂલ ૧૧ હેઠળ દાવાઅરજીને સમગ્રપણે નામંજૂર કરવી અદાલત માટે ફરજિયાત છે, પરંતુ આ નિયમ દાવાઅરજીના કોઈપણ ચોક્કસ ભાગને નામંજૂર કરવાનું વ્યાજબી ઠેરવતો નથી. તેથી, અમુક ફકરાઓને રદ કરવા માટે હાઈકોર્ટ સદર કોડના ઓર્ડર ૭, રૂલ ૧૧(એ) હેઠળ કાર્યવાહી કરી શકે નહીં તેમજ તે ફકરાઓમાંના કથનો બિનજરૂરી, સુલક અથવા ત્રાસદાયક છે અથવા તે કેસની ન્યાયી ટ્રાયલને પ્રતિકૂળ અસર કરે, મૂંઝવણમાં મૂકે અથવા વિલંબિત કરે તેવા છે, અથવા અદાલતી પ્રક્રિયાનો દુરુપયોગ કરે છે તેવું દર્શાવતી કોઈપણ બાબતના અભાવે તે ફકરાઓને રદ કરવા માટે હાઈકોર્ટ ઓર્ડર ૬, રૂલ ૧૬ હેઠળ પણ કાર્યવાહી કરી શકે નહીં. આઈ.ટી.સી. લિમિટેડ વિ. ડેટ્સ રિકવરી એપેલેટ ટ્રિબ્યુનલ, (૧૯૯૮) ૨ એસ.સી.સી. ૭૦ માં, એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે પ્રતિવાદી દ્વારા સદર કોડના ઓર્ડર ૭, રૂલ ૧૧ હેઠળ દાખલ કરવામાં આવેલી અરજી પર કાર્યવાહી કરતી વખતે જે મૂળભૂત પ્રશ્નનો નિર્ણય કરવાનો છે તે એ શોધી કાઢવાનો છે કે દાવાઅરજીમાં દાવો કરવાનું વાસ્તવિક કારણ દર્શાવવામાં આવ્યું છે કે સદર જોગવાઈમાંથી બહાર નીકળવાના હેતુથી દાવાઅરજીમાં કંઈક ભ્રામક દર્શાવવામાં આવ્યું છે. સલીમ ભાઈ અને અન્ય વિ. સ્ટેટ ઓફ મહારાષ્ટ્ર અને અન્ય, (૨૦૦૩) ૧ એસ.સી.સી. ૫૫૭ માં, આ અદાલતે ઠરાવ્યું છે કે

ટ્રાયલ કોર્ટ દાવાઅરજી નોંધણી કરતાં પહેલાં અથવા ટ્રાયલ પૂરી થાય તે પહેલાં કોઈપણ સમયે પ્રતિવાદીને સમન્સ જારી કર્યા પછી—દાવાના કોઈપણ તબક્કે સદર કોડના ઓર્ડર ૭ રૂલ ૧૧ હેઠળ પોતાની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરી શકે છે અને સદર હેતુ માટે દાવાઅરજીમાંના કથનો સુસંગત છે અને તે તબક્કે લેખિત જવાબમાં પ્રતિવાદી દ્વારા લેવાયેલી દલીલો સંપૂર્ણપણે અપ્રસ્તુત રહેશે. પોપટ એન્ડ કોટેચા પ્રોપર્ટી વિ. સ્ટેટ બેંક ઓફ ઈન્ડિયા સ્ટાફ એસોસિએશન, (૨૦૦૫) ૭ એસ.સી.સી. ૫૧૦ માં, આ અદાલતે સદર કોડના ઓર્ડર ૭ ના રૂલ ૧૧ ના કાનૂની વ્યાપને આ શબ્દોમાં તારવ્યો છે :

“દાવાઅરજીમાંના વિવિધ ફકરાઓની ભાષાનું કોઈ વર્ગીકરણ, છેદન, વિભાજન અને વિપર્યય થઈ શકે નહીં. જો આવો માર્ગ અપનાવવામાં આવે તો તે અર્થઘટનના મૂળભૂત સિદ્ધાંતની વિરુદ્ધ જશે જે મુજબ કોઈપણ પ્લીડિંગનો સાચો અર્થ જાણવા માટે તેને સમગ્રપણે વાંચવું પડે છે. કોઈ ફકરામાંથી એક વાક્ય તારવી લેવું અને તેને સંદર્ભ બહાર અલગ કરીને વાંચવું પરવાનગીપાત્ર નથી. જોકે માત્ર સ્વરૂપ નહીં પરંતુ તેના તત્વને ધ્યાને લેવાનું હોય છે, તેમ છતાં શબ્દોના ઉમેરા કે બાદબાકી વિના અથવા તેના સ્પષ્ટ વ્યાકરણના અર્થમાં ફેરફાર કર્યા વિના પ્લીડિંગનું તે જેવું છે તેવું જ અર્થઘટન કરવું જોઈએ. સંબંધિત પક્ષકારનો આશય પ્રાથમિક રીતે તેના પ્લીડિંગ્સના સમગ્ર લખાણ અને શરતો પરથી

તારવવાનો હોય છે. તે સાથે જ, એ બાબત ધ્યાનમાં રાખવી જોઈએ કે બાબતની ઝીણવટભરી ટેકનિકલ ખામીઓ પર ન્યાયને પરાસ્ત કરવા માટે કોઈ રૂઢિચુસ્ત અભિંગમ અપનાવવો જોઈએ નહીં.”

૧૧. ઉપરોક્ત બાબત પરથી, એ સ્પષ્ટ થાય છે કે પ્રતિવાદી દ્વારા તેના લેખિત જવાબમાં અથવા દાવાઅરજી નામંજૂર કરવા માટેની અરજીમાં કરાયેલા આક્ષેપોના આધારે દાવાઅરજી નામંજૂર કરી શકાય નહીં. દાવાઅરજી દાવો કરવાનું કારણ પ્રગટ કરે છે કે નહીં તે શોધી કાઢવા માટે અદાલતે સમગ્ર દાવાઅરજીને એકંદરે વાંચવી પડે છે અને જો તે પ્રગટ કરતી હોય, તો સદર કોડના ઓર્ડર ૭, રૂલ ૧૧ હેઠળની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને અદાલત દ્વારા દાવાઅરજી નામંજૂર કરી શકાય નહીં. મૂળભૂત રીતે, દાવાઅરજી દાવો કરવાનું કારણ પ્રગટ કરે છે કે નહીં, તે હકીકતનો પ્રશ્ન છે જે તે કથનો સાચા હોવાનું માનીને તેની સમગ્રતામાં દાવાઅરજીમાં કરાયેલા કથનોના આધારે તારવવાનો હોય છે. દાવો કરવાનું કારણ એ હકીકતોનો એક સમૂહ છે જે રાહત મેળવવા માટે સાબિત કરવી જરૂરી છે અને સદર હેતુ માટે, મહત્વપૂર્ણ હકીકતો જણાવવી જરૂરી છે પરંતુ અમુક કેસો સિવાય કે જ્યાં જે પ્લીડિંગ્સ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો હોય તે ખોટી રજૂઆત, છેતરપિંડી, ઇરાદાપૂર્વકની કસૂર, અયોગ્ય લાગવગ અથવા સમાન પ્રકારના હોય તે સિવાય પુરાવો જણાવવો જરૂરી નથી. જ્યાં સુધી દાવાઅરજી દાવો કરવાનું એવું કોઈ

કારણ પ્રગટ કરતી હોય કે જેનો અદાલત દ્વારા નિર્ણય થવો જરૂરી હોય, ત્યાં સુધી માત્ર એ હકીકત કે જજના અભિપ્રાય મુજબ વાદી સફળ ન થઈ શકે, તે દાવાઅરજી નામંજૂર કરવા માટેનું કારણ બની શકે નહીં.

હાલના કેસમાં, દાવાઅરજીમાં કરાયેલા કથનો, જેમ કે અમે નોંધ્યું છે તેમ, દાવો કરવાનું કારણ પ્રગટ કરે છે અને તેથી, હાઈકોર્ટે યોગ્ય રીતે કહ્યું છે કે વાદી-અપીલકર્તાઓ દ્વારા દાખલ કરાયેલા દાવાને નામંજૂર કરવા માટે સદર કોડના ઓર્ડર ૭, રૂલ ૧૧ હેઠળની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરી શકાય નહીં.”

૬.૯ તેથી, ઉપરોક્ત રજૂઆતો કરીને અને આ કોર્ટના ઉપરોક્ત ચુકાદાઓ પર આધાર રાખીને, સામાવાળા નં. ૧ તરફે ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલ શ્રી પટેલ આ કોર્ટને ખર્ચ સહિત અપીલ નામંજૂર કરવા વિનંતી કરશે.

૭. સંબંધિત પક્ષકારો તરફેના વિદ્વાન વકીલોને લંબાણપૂર્વક સાંભળવામાં આવ્યા. અન્ય કોઈ અને વિશેષ રજૂઆતો કરવામાં આવેલ નથી.

રજૂઆતોનું વિશ્લેષણ:

૮. ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા માત્ર ૧૯૦૮ ના કોડના ઓર્ડર ૭ રૂલ ૧૧ (એ) અને (ડી) ના કારણોસર જ દાવાઅરજી નામંજૂર કરવામાં આવેલ હોવાથી, જેને ભારતની માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત તેમજ આ કોર્ટના વિવિધ નિર્ણયો પર

આધાર રાખીને ડિસ્ટ્રિક્ટ કોર્ટ દ્વારા પણ બહાલ રાખવામાં આવેલ છે, વાદગ્રસ્ત અરજીઓ મંજૂર કરતી વખતે તેમજ અપીલ નામંજૂર કરતી વખતે નીચેની અદાલતો દ્વારા અગાઉથી જ જે ચુકાદાઓનો સંદર્ભ આપવામાં આવેલ છે તે ચુકાદાઓની ચર્ચા કરવા અને સંદર્ભ આપવાનું હું પસંદ કરીશ નહીં.

૯. તેમ છતાં, ૧૯૦૮ ના કોડની કલમ ૧૦૦ હેઠળ પોતાની મર્યાદિત હક્કમત ધરાવતી આ કોર્ટે માત્ર એ જ જોવાની જરૂર છે કે અપીલમાં કાયદાનો કોઈ મહત્વનો પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થાય છે કે નહીં.

૧૦. હવે એ એક સુસ્થાપિત કાનૂની સ્થિતિ છે કે જ્યારે અપીલમાં કાયદાના કોઈ મહત્વના પ્રશ્નનો અભાવ હોય, ત્યારે તેને પ્રથમ અપીલની જેમ હાથ પર લેવાની જરૂર નથી. એ પણ એક સુસ્થાપિત કાનૂની સ્થિતિ છે કે કાયદાના મહત્વના પ્રશ્નનો અર્થ એવો પ્રશ્ન થાય છે જે સ્વરૂપમાં મહત્વનો હોય, જે ભારતની માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત સહિત કાયદાની કોઈપણ અદાલત દ્વારા ક્યારેય નક્કી કરવામાં આવ્યો ન હોય, અને આવો મુદ્દો બાબતના મૂળ સુધી જતો હોય કે જેના કારણે બાબતનો ન્યાયનિર્ણય કરતી વખતે ટ્રાયલ કોર્ટ અથવા એપેલેટ કોર્ટ દ્વારા કોઈ મૂળભૂત ભૂલ કરવામાં આવી હોય.

૧૧. આ તબક્કે, આવા મુદ્દા પર ૧૯૬૨ એસ.સી.સી.; ૧૯૬૨ (૦) એ.આઈ.જે.ઈ.એલ.-એસ.સી. પરપટ માં રિપોર્ટ થયેલા સર ચુનીલાલ વી. મહેતા એન્ડ સન્સ લિમિટેડ વિરુદ્ધ સેન્યુરી સ્પિનિંગ એન્ડ મેન્યુફેક્ચરિંગ કંપની

લિમિટેડ ના કેસમાં ભારતની માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના બંધારણીય બેંચના નિર્ણય પર આધાર રાખવો લાભદાયી છે, જેમાં પેરા ૩ અને પેરા ૬ માં એવું ઠરાવવામાં આવેલ છે કે:-

૩. હવે પછીનો પ્રશ્ન એ છે કે શું ઉપર ઉલ્લેખિત પ્રકારના દસ્તાવેજનું અર્થઘટન કાયદાનો મહત્વનો પ્રશ્ન ઉપસ્થિત કરે છે. કેમ કે, અનુચ્છેદ ૧૩૩(૧) એવી જોગવાઈ કરે છે કે જ્યાં જે ચુકાદો, હુકમનામું અથવા આખરી હુકમ વિરુદ્ધ અપીલ કરવામાં આવી હોય તે પેટા-કલમ (સી) માં ઉલ્લેખિત કેસ સિવાયના કોઈપણ કેસમાં તેની તરત નીચેની અદાલતના નિર્ણયને બહાલ રાખતો હોય, ત્યારે જો હાઈકોર્ટ એવું પ્રમાણપત્ર આપે કે અપીલમાં કાયદાનો કોઈ મહત્વનો પ્રશ્ન સમાવિષ્ટ છે, તો આ અદાલતમાં અપીલ થઈ શકશે. કોડ ઓફ સિવિલ પ્રોસિજરની કલમ ૧૧૦ ની જોગવાઈઓ પણ તે જ મતલબની છે. અવધની જૂની જ્યુડિશિયલ કમિશનર્સ કોર્ટમાં એવો મત લેવામાં આવ્યો હતો કે કાયદાના મહત્વના પ્રશ્નનો અર્થ સામાન્ય મહત્વનો પ્રશ્ન થાય છે. તે મતના અનુસંધાનમાં તેની ઉત્તરાધિકારી અદાલત, ચીફ કોર્ટ ઓફ અવધે, જેની અપીલ તેણે નામંજૂર કરી હતી તેવા એક રઘુનાથ પ્રસાદ સિંહને પ્રમાણપત્ર આપવાનો ઇનકાર કર્યો હતો. તેથી, અપીલકર્તાએ અપીલમાં કાયદાનો મહત્વનો પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થાય છે તેવા કારણોસર વિશેષ પરવાનગી માટે પ્રિવિ કાઉન્સિલ સમક્ષ અરજી કરી. પ્રિવિ કાઉન્સિલે અપીલકર્તાને વિશેષ પરવાનગી આપી અને તે આપતી વખતે તેમના ચુકાદામાં નીચે મુજબનું અવલોકન કર્યું:

"સ્વીકૃતપણે અહીં અદાલતનો નિર્ણય તેની તરત નીચેની અદાલતના નિર્ણયને બહાલ રાખતો હતો અને તેથી, સમગ્ર પ્રશ્ન એ બાબત પર નિર્ભર કરે છે કે શું કાયદાનો કોઈ મહત્વનો પ્રશ્ન ઉપસ્થિત છે. ઓછામાં ઓછું અવધની જૂની અદાલતમાં, જેની જગ્યાએ હાલની અદાલત આવેલી છે, એ બાબતે કંઈક શંકા હોય તેમ જણાય છે કે શું કાયદાના મહત્વના પ્રશ્નનો અર્થ સામાન્ય મહત્વનો પ્રશ્ન થાય છે. નામદાર જજો માને છે કે તે તદ્દન સ્પષ્ટ છે-અને ખરેખર શ્રી ડી ગ્રુથર દ્વારા પણ તે સ્વીકારવામાં આવ્યું હતું-કે તેનો એ અર્થ નથી પરંતુ "કાયદાનો મહત્વનો પ્રશ્ન" એ સંકળાયેલા કેસમાં પક્ષકારો વચ્ચેનો કાયદાનો મહત્વનો પ્રશ્ન છે." ત્યારબાદ નામદાર જજોએ અવલોકન કર્યું કે કેસે હાઈકોર્ટનો ખૂબ લાંબો સમય લીધો હતો અને જેના પર ખૂબ જ વિગતવાર ચુકાદો આપવામાં આવ્યો હતો, તેથી અપીલ તેના મુખ પર જ પક્ષકારો વચ્ચે કાયદાનો મહત્વનો પ્રશ્ન ઉપસ્થિત કરતી હતી. આ કેસ ૫૪ ઈન્ડ. એપ. ૧૨૬ : એ.આઈ.આર. ૧૮૨૭ પી.સી. ૧૧૦ માં રિપોર્ટ થયેલ છે. પક્ષકારો વચ્ચે કાયદાનો મહત્વનો પ્રશ્ન શું છે તે ચોક્કસપણે દરેક કેસની હકીકતો અને સંજોગો પર આધાર રાખશે. આમ, દાખલા તરીકે, જો કાયદાનો કોઈ પ્રશ્ન દેશની સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા નક્કી કરવામાં આવ્યો હોય, તો કાયદાનો તે પ્રશ્ન ભૂતકાળમાં ગમે તેટલો મહત્વપૂર્ણ કે મુશ્કેલ ગણવામાં આવ્યો હોય અને પક્ષકારોમાંથી ગમે તેને ગમે તેટલો અસર કરતો હોય, તેમ છતાં

તે કાયદાનો મહત્વનો પ્રશ્ન રહેતો નથી. તેમજ, વળી, કાયદાનો એવો પ્રશ્ન જે સ્પષ્ટપણે વાહિયાત હોય તે પક્ષકારો વચ્ચે કાયદાનો મહત્વનો પ્રશ્ન બની શકે નહીં. જોકે, બોમ્બે હાઈકોર્ટે અગાઉ ઉદ્દેખિત તેમના અગાઉના નિર્ણયમાં, કાયદાનો મહત્વનો પ્રશ્ન શું છે તે નક્કી કરવા માટે પ્રિવિ કાઉન્સિલ દ્વારા નિર્ધારિત કસોટીનું યોગ્ય મૂલ્યાંકન કર્યું નથી. દેખીતી રીતે પ્રિવિ કાઉન્સિલનો ચુકાદો તેમના ધ્યાને લાવવામાં આવ્યો હતો, કારણ કે, જોકે તેઓ તેનો સીધો સંદર્ભ આપતા નથી, તેમ છતાં તેઓએ નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે :

"પ્રિવિ કાઉન્સિલ તરફથી આપણને મળેલું એકમાત્ર માર્ગદર્શન એ છે કે મહત્વનો પ્રશ્ન એ અનિવાર્યપણે જાહેર મહત્વ ધરાવતો પ્રશ્ન જ હોવો જરૂરી નથી. તે સંકળાયેલા કેસમાં પક્ષકારો વચ્ચેનો કાયદાનો મહત્વનો પ્રશ્ન હોવો જોઈએ. પરંતુ અહીં ફરીથી એ ભૂલવું ન જોઈએ કે જે અભિપ્રેત છે તે માત્ર કાયદાનો પ્રશ્ન જ નથી; તે એક મહત્વનો પ્રશ્ન હોવો જોઈએ. કોઈ તેને નકારાત્મક રીતે વ્યાખ્યાયિત કરી શકે છે. દાખલા તરીકે, જો કાયદાનો કોઈ સુસ્થાપિત સિદ્ધાંત હોય અને તે સિદ્ધાંત આપેલ હકીકતોના સમૂહને લાગુ કરવામાં આવે, તો તે ચોક્કસપણે કાયદાનો મહત્વનો પ્રશ્ન બનશે નહીં. જ્યાં કાયદાનો પ્રશ્ન સુસ્થાપિત ન હોય અથવા જ્યાં તેમાં સંકળાયેલા કાયદાના સિદ્ધાંત અંગે કોઈ શંકા હોય, ત્યાં તે ચોક્કસપણે કાયદાનો મહત્વનો પ્રશ્ન ઉપસ્થિત કરશે કે જેના માટે સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા

જોમ્ને હાઈકોર્ટના વિદ્વાન ન્યાયાધીશોએ આ કેસમાં જે મુદ્દાઓ ધ્યાને લેવાના હતા તે પૈકીનો એક મુદ્દો એ હતો કે શું હુકમનામા પર કરવામાં આવનાર અર્થઘટનનો પ્રશ્ન એ કાયદાનો મહત્વનો પ્રશ્ન હતો. વિદ્વાન ન્યાયાધીશોએ તેમના ચુકાદામાં જણાવ્યું હતું કે હુકમનામું નિઃશંકપણે ગૂંચવણભર્યા સ્વરૂપનું હતું પરંતુ તેમ છતાં તેઓએ ફેડરલ કોર્ટમાં અપીલ માટે કોડ ઓફ સિવિલ પ્રોસિજરની કલમ ૧૧૦ હેઠળ પ્રમાણપત્ર આપવાનો ઇનકાર કર્યો હતો કારણ કે હુકમનામા પર જે અર્થઘટન કરવા માટે કોર્ટને જણાવવામાં આવ્યું હતું તે કાયદાનો કોઈ મહત્વનો પ્રશ્ન ઉપસ્થિત કરતું ન હતું. તેઓએ અવલોકન કર્યું છે કે ભલે હુકમનામું ગૂંચવણભર્યા સ્વરૂપનું હોય તો પણ અદાલતે જે કરવાનું છે તે તેની વિવિધ જોગવાઈઓ જોવાની છે અને તેમાંથી તેનું તારણ કાઢવાનું છે. આમ વિદ્વાન ન્યાયાધીશોના મતે માત્ર તારણ એક ગૂંચવણભર્યા હુકમનામામાંથી કાઢવાનું હોવાના કારણે કાયદાનો કોઈ મહત્વનો પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થશે નહીં. દેખીતી રીતે આ નિષ્કર્ષ પર આવતી વખતે તેઓ પ્રિવિ કાઉન્સિલના એ મંતવ્યને પૂરતું વજન આપવામાં ચૂક્યા હતા કે કાયદાનો પ્રશ્ન ત્યારે "કાયદાનો મહત્વનો પ્રશ્ન" બને છે જ્યારે તે કાર્યવાહીના પક્ષકારોના અધિકારોને અસર કરતો હોય. વધુમાં વિદ્વાન ન્યાયાધીશોએ એવો મત લીધો હોય તેમ જણાય છે કે તેમાં સંકળાયેલા કાયદાના સિદ્ધાંત અંગે અદાલતના મનમાં શંકા હોવી જોઈએ અને જ્યાં

સુધી તેના મનમાં આવી શંકા ન હોય ત્યાં સુધી તેના દ્વારા નક્કી કરવામાં આવેલ કાયદાના પ્રશ્નને "કાયદાનો મહત્વનો પ્રશ્ન" કહી શકાય નહીં કે જેથી પક્ષકાર કોડ ઓફ સિવિલ પ્રોસિજરની કલમ ૧૧૦ હેઠળ પ્રમાણપત્ર મેળવવા માટે હકદાર બને. એ સાચું છે કે તેઓએ સ્પષ્ટ શબ્દોમાં એવું કહ્યું નથી કે આવી શંકા ખુદ અદાલત દ્વારા જ થવી જોઈએ પરંતુ તેમના ચુકાદાનો અર્થ અમે એવો સમજીએ છીએ અને ખાસ કરીને તેમના ચુકાદાના જે ભાગને અમે ઉપર ટાંક્યો છે તેના છેલ્લા વાક્યનો અર્થ એવો થાય છે.

૬. અમે મદ્રાસ હાઈકોર્ટ દ્વારા લેવાયેલા મત સાથે સામાન્ય રીતે સંમત છીએ અને અમે માનીએ છીએ કે જ્યારે બોમ્બે હાઈકોર્ટ દ્વારા લેવાયેલો મત ઘણો સંકુચિત છે ત્યારે નાગપુરની ભૂતપૂર્વ હાઈકોર્ટ દ્વારા લેવાયેલો મત ખૂબ વિશાળ છે. કેસમાં ઉપસ્થિત કરવામાં આવેલ કાયદાનો પ્રશ્ન મહત્વનો છે કે નહીં તે નક્કી કરવા માટેની યોગ્ય કસોટી, અમારા મતે, એ રહેશે કે શું તે સામાન્ય જાહેર મહત્વ ધરાવે છે અથવા શું તે પક્ષકારોના અધિકારોને પ્રત્યક્ષ અને નોંધપાત્ર રીતે અસર કરે છે અને જો તેમ હોય, તો શું તે એ અર્થમાં એક ખુલ્લો પ્રશ્ન છે કે તે આ અદાલત દ્વારા અથવા પ્રિવિ કાઉન્સિલ દ્વારા અથવા ફેડરલ કોર્ટ દ્વારા આખરી રીતે નક્કી થયેલ નથી અથવા મુશ્કેલીથી મુક્ત નથી અથવા વૈકલ્પિક મંતવ્યોની ચર્ચા માંગી લે છે. જો પ્રશ્ન સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા નક્કી કરવામાં આવ્યો હોય અથવા

પ્રશ્ન નક્કી કરવામાં લાગુ કરવાના સામાન્ય સિદ્ધાંતો સુસ્થાપિત હોય અને માત્ર તે સિદ્ધાંતો લાગુ કરવાનો પ્રશ્ન હોય અથવા જે દલીલ ઉપસ્થિત કરવામાં આવી છે તે સ્પષ્ટપણે વાહિયાત હોય, તો તે પ્રશ્ન કાયદાનો મહત્વનો પ્રશ્ન બનશે નહીં.”

૧૧.૧. ૧૯૦૮ ના કોડની કલમ ૧૦૦ હેઠળ હાઈકોર્ટના વ્યાપ અને સત્તાના સંબંધમાં (૨૦૨૦) ૧૯ એસ.સી.સી. ૫૭ માં રિપોર્ટ થયેલા નઝીર મોહમ્મદ વિ. જે. કમલા અને અન્ય ના કેસમાં ભારતની માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા પેરા ૩૩.૧ થી ૩૩.૪ માં સારાંશિત કરાયેલા સિદ્ધાંતોની નોંધ લેવી પણ યોગ્ય છે, જેમાં ઠરાવવામાં આવેલ છે અને જે નીચે મુજબ વંચાય છે:-

“૩૩.૧. દસ્તાવેજની વિગતો અથવા વિષયવસ્તુ પરથી હકીકતનું તારણ એ હકીકતનો પ્રશ્ન છે, પરંતુ દસ્તાવેજની શરતોની કાનૂની અસર એ કાયદાનો પ્રશ્ન છે. કાયદાના કોઈપણ સિદ્ધાંતના અમલનો સમાવેશ કરતું દસ્તાવેજનું અર્થઘટન પણ કાયદાનો પ્રશ્ન છે. તેથી, જ્યારે કોઈ દસ્તાવેજનું ખોટું અર્થઘટન કરવામાં આવે અથવા દસ્તાવેજનું અર્થઘટન કરવામાં કાયદાના સિદ્ધાંતનો ખોટો ઉપયોગ કરવામાં આવે, ત્યારે તે કાયદાનો પ્રશ્ન ઉપસ્થિત કરે છે.

૩૩.૨. હાઈકોર્ટને ખાતરી થવી જોઈએ કે કેસમાં કાયદાનો મહત્વનો પ્રશ્ન સમાવિષ્ટ છે, માત્ર કાયદાનો પ્રશ્ન નહીં. કેસના નિર્ણય પર મહત્વપૂર્ણ

અસર ધરાવતો કાયદાનો પ્રશ્ન (એટલે કે, એવો પ્રશ્ન, જેનો જવાબ દાવાના પક્ષકારોના અધિકારોને અસર કરતો હોય) એ કાયદાનો મહત્વનો પ્રશ્ન બનશે, જો તે કાયદાની કોઈ વિશિષ્ટ જોગવાઈઓ અથવા બંધનકર્તા પૂર્વ-નિર્ણયોમાંથી ઉદ્ભવતા સુસ્થાપિત કાનૂની સિદ્ધાંત હેઠળ આવરી લેવાયેલ ન હોય, અને, તેમાં ચર્ચાસ્પદ કાનૂની મુદ્દો સમાવિષ્ટ હોય.

૩૩.૩. કાયદાનો મહત્વનો પ્રશ્ન વિપરીત પરિસ્થિતિમાં પણ ઉપસ્થિત થશે, જ્યાં કાયદાની સ્પષ્ટ જોગવાઈઓ અથવા બંધનકર્તા પૂર્વ-નિર્ણયોના આધારે કાનૂની સ્થિતિ સ્પષ્ટ હોય, પરંતુ નીચેની અદાલતે આવા કાનૂની સિદ્ધાંતની અવગણના કરીને અથવા તેનાથી વિપરીત વર્તીને બાબતનો નિર્ણય કર્યો હોય. બીજા પ્રકારના કેસોમાં, કાયદાનો મહત્વનો પ્રશ્ન કાયદો હજુ ચર્ચાસ્પદ હોવાને કારણે નહીં, પરંતુ મહત્વના પ્રશ્ન પર આપવામાં આવેલ નિર્ણય કાયદાની સુસ્થાપિત સ્થિતિનું ઉલ્લંઘન કરતો હોવાના કારણે ઉપસ્થિત થાય છે.

૩૩.૪. સામાન્ય નિયમ એવો છે કે, હાઈકોર્ટ નીચેની અદાલતોના સમવર્તી તારણોમાં દખલગીરી કરશે નહીં. પરંતુ તે આત્યંતિક નિયમ નથી. કેટલાક સુસ્થાપિત અપવાદો એવા છે જ્યાં : (૧) નીચેની અદાલતોએ મહત્વપૂર્ણ પુરાવાની અવગણના કરી હોય અથવા કોઈપણ પુરાવા વિના નિર્ણય કર્યો હોય; (૨) અદાલતોએ કાયદાનો ભૂલભરેલો અમલ કરીને સાબિત થયેલી હકીકતો પરથી ખોટા તારણો કાઢ્યા હોય; અથવા (૩) અદાલતોએ

સાબિતીનો બોજ ખોટી રીતે નાખ્યો હોય. પુરાવા વિનાનો નિર્ણય એ માત્ર એવા કેસોનો ઉલ્લેખ કરતો નથી જ્યાં પુરાવાનો તદ્દન અભાવ હોય, પરંતુ એવા કેસનો પણ ઉલ્લેખ કરે છે, જ્યાં પુરાવાને સમગ્રપણે ધ્યાને લેતાં, તે તારણને વાજબી રીતે સમર્થન આપવા માટે સક્ષમ ન હોય.”

૧૨. ભારતના માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા સદર કોડ, ૧૯૦૮ ની કલમ ૧૦૦ હેઠળ પોતાની સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે આ અદાલતના વ્યાપ અને સત્તાના સંબંધમાં ઠરાવવામાં આવેલા ઉપરોક્ત સિદ્ધાંતોને ધ્યાનમાં રાખતાં, જ્યારે આ અદાલતે બંને વાદ્યસ્ત ચુકાદાઓ અને હુકમનામાઓ તેમજ દાવાઅરજીની નકલનું પરીક્ષણ કર્યું છે, ત્યારે આ અદાલતને અપીલ અદાલત તેમજ ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા વાદ્યસ્ત ચુકાદા અને હુકમનામામાં કોઈ ભૂલ જણાતી નથી. આથી, મને હાલની બીજી અપીલમાં કોઈ તથ્ય જણાતું નથી. સર ચુનીલાલ વી. મહેતા એન્ડ સન્સ લિમિટેડ (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં ભારતના માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના ઉપરોક્ત ચુકાદાના પ્રકાશમાં તેમજ નીચેના કારણોસર, અપીલકર્તાઓ દ્વારા પ્રસ્તાવિત કરવામાં આવેલા કાયદાના મહત્વના પ્રશ્નને કાયદાનો મહત્વનો પ્રશ્ન ગણી શકાય નહીં.

૧૨.૧. શરૂઆતમાં જ, એ અવલોકન કરવું જરૂરી છે કે દાવાઅરજી યોગ્ય રીતે ઘડવામાં આવી નથી બલ્કે અસ્પષ્ટ રીતે ઘડવામાં આવી છે, કારણ કે તે પ્રશ્નવાળા વેચાણ દસ્તાવેજ સામે સવાલ ઉઠાવતો દાવો દાખલ કરવા માટે વાદીઓને ઉપસ્થિત થતાં દાવા કારણને દૂર-દૂર સુધી પણ પ્રગટ કરતી નથી.

૧૨.૨. વાદીઓએ દાવાઅરજીમાં વેચાણ દસ્તાવેજ સામે સવાલ ઉઠાવવાનો પોતાનો અધિકાર પ્રગટ કર્યો નથી. દાવાઅરજીમાં જે વસિયતનામાનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હતો, તે વસિયતનામા સામે દાવામાં વાદીઓ દ્વારા કોઈ સવાલ ઉઠાવવામાં આવ્યો નથી કે તેને પડકારવામાં આવ્યું નથી, કારણ કે અરજો માત્ર પ્રશ્નવાળા વેચાણ દસ્તાવેજને રદ કરવા પૂરતી જ સીમિત છે. દાવાઅરજીમાં વસિયતનામાની કોઈ વિગતોનો ઉલ્લેખ પણ કરવામાં આવ્યો નથી એટલે કે તે કોણે કરી આપ્યું છે, ક્યારે કરી આપ્યું છે, વાદીઓ વસિયતકર્તા સાથે કેવી રીતે જોડાયેલા છે વગેરે.

૧૨.૩. એ નોંધવું યોગ્ય છે કે એક મણિબેન દ્વારા કરી આપવામાં આવેલા તારીખ ૦૪.૦૯.૧૯૮૭ ના વસિયતનામાના આધારે, જેમણે પ્રશ્નવાળી દાવાવાળી મિલકત પ્રતિવાદી નં. ૪ થી ૯ ની તરફેણમાં વસિયત કરી આપી હતી, અને સદર પ્રતિવાદીઓના હાથમાં મિલકતો આવ્યા પછી, તેઓએ પાછળથી તારીખ ૧૩.૧૨.૨૦૦૬ ના રોજ પ્રતિવાદી નં. ૧ થી ૩ ની તરફેણમાં વેચાણ દસ્તાવેજ કરી આપ્યો હતો. એકવાર વાદીઓએ વસિયતનામું બોગસ અને બનાવટી હોવાનું જણાવીને ખુદ વસિયતનામા સામે જ સવાલ ઉઠાવ્યો હોય, ત્યારે જો તેઓ આવા વસિયતનામાના આધારે પ્રતિવાદી નં. ૪ થી ૯ દ્વારા કરી આપવામાં આવેલા વેચાણ દસ્તાવેજ સામે સવાલ ઉઠાવતા હોય, તો તેઓએ તેને પડકારવું જરૂરી બને છે.

૧૨.૪. તેમ ન કરીને, સભાનપણે અને ચતુરાઈપૂર્વકના ડ્રાફ્ટિંગ દ્વારા,

દાવા સાથે રજૂ કરેલી દાવાઅરજીમાં વસિયતનામું કરી આપ્યાની તારીખનો ઉલ્લેખ સુદ્ધાં ન કરતાં, ટ્રાયલ કોર્ટે તેના વાદગ્રસ્ત ચુકાદા અને હુકમનામામાં યોગ્ય રીતે અવલોકન કર્યું છે કે વાદીઓનો એવો કેસ નથી કે તેમને પ્રશ્નવાળા વસિયતનામાની નકલ વર્ષ ૨૦૧૫ માં મળી હતી, જે દાવો દાખલ કરતા પહેલાંનો સમય છે. જ્યારે વાદીઓએ તારીખ ૦૪.૦૯.૧૯૮૭ ના રોજ કરી આપવામાં આવેલા વસિયતનામાની નકલ રજૂ કરી છે અને આવા વસિયતનામાની નકલ મેળવવા અંગેની પોતાની જાણકારીની તારીખ પ્રગટ કરી નથી, ત્યારે એવું માનવું વ્યાજબી છે કે વાદીઓ લાંબા સમયથી સદર વસિયતનામાની જાણકારી ધરાવતા હતા.

૧૨.૫. એ પણ નોંધવું યોગ્ય છે કે પ્રતિવાદી નં. ૪ થી ૯ ની તરફેણમાં વસિયતનામું કરી આપવાથી તેઓ કેવી રીતે પ્રભાવિત થયા છે તે બાબત વાદીઓએ દાવાઅરજીમાં પ્રગટ કરી નથી અને દાવાવાળી મિલકતમાં તેમનો શું હિતસંબંધ છે તે બાબત દાવાઅરજીમાં દૂર-દૂર સુધી પણ જણાવી નથી. આ નિર્ણાયક હકીકતો અને મહત્વની વિગતોના અભાવે દાવાઅરજી દાખલ કરવામાં આવી હતી. આ મહત્વની વિગતો પ્રગટ ન કરવા સિવાય બીજું કંઈ નથી, જેથી દાવો દાખલ કરવા માટેના દાવા કારણનો અભાવ રહે છે.

૧૨.૬. તેવી જ રીતે, વાદીઓને વેચાણ દસ્તાવેજ કરી આપ્યા અંગે તેમને જાણ થઈ હોવાની કોઈ એક તારીખ જણાવવાની અને તે દ્વારા દાવાને સમયમર્યાદાના સમયગાળાની અંદર લાવવાની મંજૂરી આપી શકાય નહીં.

૧૨.૭. અગાઉ આ મુજબ અવલોકન કર્યા મુજબ, વાદીઓએ દાવાવાળી મિલકતમાં પોતાનો અધિકાર અથવા તેઓ તેની સાથે કેવી રીતે જોડાયેલા છે અને તે મુજબ, વેચાણ દસ્તાવેજ કરી આપવાથી તેઓ કેવી રીતે પ્રભાવિત થયા છે તે પ્રગટ કર્યું નથી. ઉપરોક્ત બાબતના સંદર્ભમાં, દાવાઅરજીમાં પ્રગટ કરાયેલી જાણકારીની કથિત તારીખ એ દાવાઅરજીના ચતુરાઈપૂર્વકના ડ્રાફ્ટિંગ સમાન ગણાશે, જેના દ્વારા વાદીઓએ દાવાને સમયમર્યાદાના સમયગાળાની અંદર લાવવાનો પ્રયાસ કર્યો છે.

૧૨.૮. જો સદર કોડ, ૧૯૦૮ ના ઓર્ડર ૬૩૯ ૨ સાથે વંચાણે લેતાં ૩૯ જ ની જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં લેવામાં આવે, અને જો દાવાઅરજીમાં પ્રગટ કરાયેલી જાણકારીની તારીખને દાવા કારણ માટેનું પ્રારંભિક બિંદુ ગણવામાં આવે, તો સદર કોડ, ૧૯૦૮ ની જોગવાઈઓ નિર્રથક બની જશે. દાવાઅરજીના આવા ચતુરાઈપૂર્વકના ડ્રાફ્ટિંગ સામે સાવચેતીપૂર્વક કામ લેવું જરૂરી છે, અને કાયદાની અદાલતમાં ત્રાસદાયક દાવો લાવવાની વાદીઓની આવી અરજીઓને પ્રારંભમાં જ અટકાવવાની જરૂર છે.

૧૨.૯. એ સુસ્થાપિત કાનૂની સ્થિતિ છે કે જો આવા ત્રાસદાયક દાવાઓ અને દાવાઅરજીનું ચતુરાઈપૂર્વકનું ડ્રાફ્ટિંગ અદાલત સમક્ષ આવે, તો તેને પ્રથમ તબક્કે જ અંકુરમાં જ ડામી દેવાની અદાલતની ફરજ છે, જેથી ટ્રાયલ ચલાવવામાંથી અદાલતનો નોંધપાત્ર સમય બચાવી શકાય.

૧૩. હવે, વિદ્વાન વકીલ શ્રી જોશી દ્વારા પોતાની રજૂઆતના સમર્થનમાં હરદેશ ઓર્સ (પી) લિમિટેડ (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં જે ચુકાદા પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે તેના પર આવતાં, ભારતના માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે એવો કાયદો પ્રસ્થાપિત કર્યો છે કે અલગથી અમુક વાક્યો કે ફકરાઓ વાંચવાને બદલે સમગ્ર દાવાઅરજી વાંચવાની જરૂર છે. હરદેશ ઓર્સ (પી) લિમિટેડ (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં ભારતના માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા ઠરાવવામાં આવેલા ઉપરોક્ત કાયદાના મુદ્દે કોઈ વિવાદ નથી.

૧૩.૧. પુનરાવર્તનના ભોગે પણ, સમગ્ર દાવાઅરજી વાંચ્યા પછી પણ, વિદ્વાન વકીલ શ્રી જોશી આ અદાલતને એ બાબતે સંતોષ આપી શક્યા નથી કે વાદીઓએ દાવો દાખલ કરવા માટેનું દાવા કારણ પ્રગટ કર્યું છે અને દાવાઅરજીમાં પ્રગટ કરવી જરૂરી એવી તમામ મહત્વની વિગતો પ્રગટ કરી છે. તેઓએ નિખાલસપણે એવી રજૂઆત કરી હતી કે વાદીઓએ વસિયતનામાને પડકાર્યું નથી અને તેથી તેઓ સ્પેસિફિક રિલીફ એક્ટની કલમ ૩૪ ની કઠોરતામાંથી બહાર આવી શકે નહીં, તેમ છતાં, તેઓએ એવી રજૂઆત કરી હતી કે આવા મુદ્દાનો નિર્ણય ટ્રાયલ પૂર્ણ થયા પછી કરી શકાય છે.

૧૪. આ અદાલતના મત મુજબ, જ્યારે વાદીઓએ વાદગ્રસ્ત વસિયતનામા સામે સવાલ ઉઠાવ્યો છે, જેના આધારે પ્રતિવાદી નં. ૪ થી ૯ એ પ્રતિવાદી નં. ૧ થી ૩ ની તરફેણમાં પ્રશ્નવાળો વેચાણ દસ્તાવેજ કરી આપ્યો હતો, પરંતુ ખુદ દાવામાં તેને પડકાર્યો ન હોવાથી, તેને રદબાતલ અને શૂન્ય અથવા

બોગસ/કપટપૂર્ણ વગેરે જાહેર કરવાની અરજ કરી ન હોવાથી, સ્પેસિફિક રિલીફ એક્ટની કલમ ૩૪ મુજબ તેમજ સંતરામ કાનચંદ વર્મા (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં આ અદાલતના ચુકાદાના સિદ્ધાંત મુજબ, દાવાઅરજી પ્રારંભમાં જ યોગ્ય રીતે નામંજૂર કરવામાં આવી છે.

૧૫. લક્ષ્મીબેન મફતલાલ પટેલ (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં આ અદાલતના વિદ્વાન સિંગલ જજ દ્વારા કરવામાં આવેલા અવલોકનો પણ નોંધવા યોગ્ય છે, જે નામદાર માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી જે.બી. પારડીવાલા દ્વારા આપવામાં આવ્યા હતા, જેઓ તે સમયે હાલના કેસમાં સંકળાયેલા સમાન મુદ્દાનો ન્યાયનિર્ણય કરી રહ્યા હતા, એટલે કે, દાવાઅરજીમાં જાણકારીની તારીખ દર્શાવવાને તેના દેખીતા મૂલ્ય પર ધ્યાને લઈ શકાય કે નહીં?. નામદારે લક્ષ્મીબેન મફતલાલ પટેલ (ઉપર મુજબ) માં પેરા ૫૭ સાથે વંચાણે લેતાં પેરા ૬૪ અને ૬૫ માં સ્પષ્ટ શબ્દોમાં ઠરાવ્યું હતું કે, જ્યારે દાવાઅરજીમાં રજૂ કરવામાં આવેલું દાવા કારણ તદ્દન અસ્પષ્ટ હોય, ત્યારે દાવામાં આપવામાં આવેલી જાણકારીની તારીખના માત્ર ઉલ્લેખને ધ્યાને લઈ શકાય નહીં.

૧૬. અહીં એ ઉલ્લેખ કરવો અસ્થાને નથી કે લક્ષ્મીબેન મફતલાલ પટેલ [ઉપર મુજબ] માં, માનનીય સુપ્રીમ કોર્ટ તેમજ આ અદાલત સહિત વિવિધ હાઈકોર્ટોના વિવિધ ચુકાદાઓ ધ્યાને લેવામાં આવ્યા છે, અને સિવિલ મેન્યુઅલ વોલ્યુમ ૧ ના પાના નં. ૨, ખાસ કરીને નિયમ ૮ થી ૧૨, કે જે દાવાઓ દાખલ

કરવા સંબંધિત છે, તે પણ ધ્યાને લેવામાં આવ્યા છે. એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે જો દાવો સદંતર સમયબાધિત હોય અને જેમાં જેનું કથન કરવું જરૂરી છે તેવા દાવાના કારણનો ખુલાસો થતો ન હોય, અને દાવો દાવો માંડવાના સ્પષ્ટ અધિકારનો ખુલાસો ન કરવાના અર્થમાં સ્પષ્ટપણે ત્રાસદાયક અને ગુણદોષવિહીન હોય, પરંતુ તે ચતુરાઈપૂર્વકનું ડ્રાફ્ટિંગ હોય જેનાથી દાવાઅરજીમાં દાવાના કારણનો આભાસ ઊભો કરવામાં આવ્યો હોય, તો સદર કોડ, ૧૯૦૮ ના ઓર્ડર ૭ નિયમ ૧૧ હેઠળની સત્તાનો ઉપયોગ કરીને આવી દાવાઅરજી નામંજૂર કરવાની જરૂર રહે છે.

આ તબક્કે, લક્ષ્મીબેન મફતલાલ પટેલ [ઉપર મુજબ] ના પેરા ૭૫ અને ૭૬ ની નોંધ લેવી યોગ્ય છે, જે નીચે મુજબ વંચાય છે:

“૭૫. સમગ્ર બાબતને ધ્યાને લેતાં, મને ખાતરી થાય છે કે બંને અદાલતો દ્વારા દાવાઅરજી નામંજૂર કરવાના નિર્ણય અંગે નોંધવામાં આવેલા સુસંગત તારણોમાં મારે દખલ કરવી જોઈએ નહીં, એ આધાર પર કે માત્ર દાવો સદંતર સમયબાધિત છે એટલું જ નહીં, પરંતુ કથન કરવામાં આવેલ દાવાનું કારણ એ દાવો માંડવાના સ્પષ્ટ અધિકારનો ખુલાસો ન કરવાના અર્થમાં સ્પષ્ટપણે ત્રાસદાયક અને ગુણદોષવિહીન છે. દાવાઅરજીમાં કથન કરવામાં આવેલ દાવાનું કારણ એ દાવાના કારણનો આભાસ ઊભો કરતું ચતુરાઈપૂર્વકનું ડ્રાફ્ટિંગ સિવાય બીજું કંઈ નથી.

૭૬. હું આ ચુકાદો પૂર્ણ કરું તે પહેલાં, ટ્રાયલ કોર્ટોનું ધ્યાન સિવિલ

મેન્યુઅલ (વોલ્યુમ - ૧) ના પ્રકરણ ૨ તરફ દોરવામાં આવે છે. સિવિલ મેન્યુઅલનું પ્રકરણ ૨ એ 'દાવાઓ દાખલ કરવા' સંબંધિત છે. નિયમો ૮, ૯, ૧૦, ૧૧ અને ૧૨ પ્રસ્તુત છે. સદર નિયમો નીચે પુનઃ રજૂ કરવામાં આવે છે:

"૮. હવે પછીનું પગલું એ દાવાઅરજીની તપાસણી કરવાનું છે જેથી એ નક્કી કરી શકાય કે શું તે

- (ઓ) દાખલ કરવી; અથવા
- (બી) નામંજૂર કરવી (ઓર્ડર ૭, નિયમ ૧૧), અથવા
- (સી) યોગ્ય અદાલતમાં રજૂ કરવા માટે પરત કરવી (ઓર્ડર ૭, નિયમ ૧૦); અથવા
- (ડી) કાયદા દ્વારા જરૂરી મુજબ તેનું ઘડતર કરવામાં આવ્યું ન હોવાના કારણસર સુધારા માટે પરત કરવી. આ તપાસણી ખાસ કરીને નીચેની બાબતોની ખાતરી કરવા તરફ નિર્દેશિત હોવી જોઈએ:

(૧) શું સદર કોડના પરિશિષ્ટ એ માં પૂરા પાડવામાં આવેલા નમૂનાઓનું શક્ય હોય ત્યાં સુધી વાજબી રીતે પાલન કરવામાં આવ્યું છે (ઓર્ડર ૬, નિયમ ૩);

(૨) શું દાવાઅરજી પર યોગ્ય રીતે સહી કરવામાં આવી છે (ઓર્ડર ૬, નિયમ ૧૪);

(૩) શું તેનું યોગ્ય રીતે સત્યાપન કરવામાં આવ્યું છે (ઓર્ડર ૬, નિયમ ૧૫);

(૪) શું તે ઓર્ડર ૭, નિયમો ૨, ૪ અને ૬ ની જરૂરિયાતોનું પાલન કરે છે;

(૫) શું તેના પર યોગ્ય સ્ટેમ્પ લગાવવામાં આવ્યો છે,

(૬) જ્યાં દાવો સિટી સર્વે નં. ધરાવતી સ્થાવર મિલકત સંબંધિત હોય ત્યાં શું બોમ્બે લેન્ડ રેવન્યુ કોડ, ૧૮૭૯ ના ૫ ની કલમ ૧૩૫ એચ (૧) ની જોગવાઈઓનું પાલન કરવામાં આવ્યું છે; અથવા પ્રોપર્ટી રજિસ્ટર કાર્ડનો ઉતારો રજૂ કરવામાં આવ્યો છે કે નહીં;

(૭) શું ઓર્ડર ૨, નિયમો ૪ અને ૫ ની જોગવાઈઓનો ભંગ થયો છે;

(૮) શું પ્રતિવાદી પર સમન્સની બજવણી માટે જરૂરી કોર્ટ ફી સ્ટેમ્પ અથવા જરૂરી ટપાલ ખર્ચ તેના પર લગાવવામાં આવ્યા છે;

(૯) વાદી જેના આધારે દાવો માંડે છે તે દસ્તાવેજ કે દસ્તાવેજો અથવા તેના કબજા કે સત્તામાં રહેલા દસ્તાવેજો શું દાવાઅરજી સાથે રજૂ કરવામાં આવ્યા છે;

(૧૦) જે દાવાઓને પેન્શન્સ એક્ટ, ૧૮૭૧ નો ૨૩ લાગુ પડતો જણાય છે તેવા દાવાઓમાં શું સદર એક્ટ દ્વારા જરૂરી પ્રમાણપત્ર રજૂ કરવામાં આવ્યું છે;

(૧૧) દાવાઅરજી સાથે પાવર ઓફ એટર્ની અને વકાલતનામું રજૂ કરવા અંગે ઓર્ડર ૩ ના નિયમો ૨ અને ૪ ની જોગવાઈઓનું પાલન થયું છે કે નહીં;

(૧૨) શું વાદીએ દાવાઅરજી સાથે એવું સરનામું દર્શાવતો લેખિત મેમો ફાઈલ કર્યો છે કે જેના પર તેને નોટિસ અથવા સમન્સ કે અન્ય પ્રક્રિયાની બજવાણી કરી શકાય;

(૧૩) બોમ્બે પબ્લિક ટ્રસ્ટ્સ એક્ટ હેઠળ દાખલ કરાયેલા દાવામાં સદર એક્ટની કલમ ૫૧(૧) દ્વારા જરૂરી મુજબ ચેરિટી કમિશનરનું પ્રમાણપત્ર ફાઈલ કરવામાં આવ્યું છે કે નહીં.

૯. દાવાઅરજીની તપાસણી કરતી વખતે; (એ) દાવાઅરજી સાથે રજૂ કરાયેલા દસ્તાવેજોની ચાદીની ચકાસણી કરવી; (બી) જો કોઈ સંક્ષિપ્ત નિવેદનો હોય તો તેની શુદ્ધતાની ખાતરી કરવી (ઓર્ડર ૭ નિયમ ૯); અને (સી) ઓર્ડર ૭, નિયમ ૧૭ હેઠળ રજૂ કરાયેલ હિસાબી ચોપડાની કોઈપણ નકલને અસલ સાથે સરખાવવી અને તેમાં સંબંધિત નોંધો અંકિત કરવી પણ જરૂરી છે. અધિકારીએ એ પણ જોવું જોઈએ કે દાવાઅરજીમાં જણાવેલ દરેક ભારતીય તારીખ માટે, ગ્રેગોરિયન કેલેન્ડર અનુસાર અનુરૂપ તારીખ આપવામાં આવી છે.

૧૦. જો દાવાઅરજીની તપાસણી કરતા અધિકારીને જણાય કે તે તમામ

જરૂરિયાતોનું પાલન કરે છે અને તમામ બાબતોમાં સાચી છે, તો તેમણે દાવાઅરજી પર તારીખ અને પોતાની સહી સાથે "તપાસણી કરી, અને નોંધણી કરવાનો હુકમ કરવામાં આવે છે" એવો શેરો કરવો જોઈએ. જો તેમને જણાય કે દાવાઅરજી સુધારા માટે અથવા યોગ્ય અદાલતમાં રજૂ કરવા માટે પરત કરવી જોઈએ, અથવા ઓર્ડર ૭, નિયમ ૧૧ હેઠળ નામંજૂર થવી જોઈએ, તો તેમણે હુકમ માટે આ બાબત જજ સમક્ષ મોકલવી જોઈએ.

૧૧. જ્યાં, તપાસણી પરત્વે, દાવાઅરજી સાચી અને વ્યવસ્થિત જણાય, ત્યાં તે જે વર્ગની હોય તે મુજબ તેને દાવાઓના ત્રણ રજિસ્ટરો પૈકીના એકમાં નોંધવી જોઈએ. ત્રણ પ્રકારના રજિસ્ટરો નિભાવવા જોઈએ એટલે કે, (૧) રેગ્યુલર દાવાઓ, (૨) સ્મોલ કોઝ દાવાઓ; અને (૩) સ્પેશિયલ દાવાઓ.

૧૨. તપાસણી અને નોંધણી પછી, સમન્સ કાઢવા અથવા અન્યથા હુકમ માટે દાવાઅરજી જજ સમક્ષ મૂકવી જોઈએ. ત્યારબાદ આ બાબત સાથે આગળ વધવાનું જજના અધિકારક્ષેત્રમાં રહેશે. [૫] જ્યારે દાવાઅરજી કોઈપણ મહત્વપૂર્ણ વિગતમાં ક્ષતિગ્રસ્ત જણાય, અથવા ઓર્ડર ૬ ની જરૂરિયાતોનું સારભૂત રીતે પાલન ન કરતી હોય, ત્યારે જરૂરી સુધારો કરવાનો નિર્દેશ આપવા માટે જજ સક્ષમ રહેશે."

૭૭. આ યોગ્ય સમય છે અને એ અત્યંત આવશ્યક છે કે ટ્રાયલ કોર્ટો ઉપર ઉદ્દેખિત સિવિલ મેન્યુઅલમાં જે બાબતો પર ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે તેને ધ્યાનમાં રાખે. ભાર ઉમેરેલ છે.”

૧૭. અહીં એ નોંધવું જરૂરી છે કે લક્ષ્મીબેન મફતલાલ પટેલ [ઉપર મુજબ] ના કેસમાંના નિર્ણયને સ્પેશિયલ લીવ ટુ અપીલ (સિવિલ) ડાયરી નં. ૨૩૬/૨૦૧૯ મારફતે માનનીય સુપ્રીમ કોર્ટ સમક્ષ લઈ જવામાં આવ્યો હતો, જે નીચે મુજબ અવલોકન કરીને તેના તારીખ ૧૦.૧૨.૨૦૨૧ ના હુકમથી નામંજૂર કરવામાં આવી હતી:

“વિલંબ માફ કરવામાં આવે છે.

અમે હાઈકોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા ચુકાદા અને હુકમમાં દખલ કરવા પ્રેરાતા નથી. તદનુસાર, સ્પેશિયલ લીવ પિટિશન નામંજૂર કરવામાં આવે છે.”

૧૮. લક્ષ્મીબેન મફતલાલ પટેલ [ઉપર મુજબ] નો કાનૂની સિદ્ધાંત આ અદાલત માટે બંધનકર્તા રહેશે અને આજની તારીખે પણ કાયમ છે. સદર નિર્ણયના કાનૂની સિદ્ધાંતને કેસની હકીકતો પર લાગુ કરતાં, બંને નીચલી અદાલતો દ્વારા દાવાઅરજી નામંજૂર કરતી વખતે અને વાદીઓની અપીલ નામંજૂર કરતી વખતે કોઈ ભૂલ કરવામાં આવી નથી.

નિષ્કર્ષ:

૧૯. ઉપર્યુક્ત ચર્ચાઓ, કારણો અને તારણો અનુસાર, સેકન્ડ અપીલમાં કાયદાનો કોઈ મહત્વપૂર્ણ પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થતો નથી અને તે નિષ્ફળ જવી જ જોઈએ. આથી તે નામંજૂર કરવામાં આવે છે, જોકે, ખર્ચ અંગે કોઈ હુકમ નથી.

૨૦. ચુકાદો પૂર્ણ કરતાં પહેલાં, અપીલકર્તાઓને તેમની અપીલ નામંજૂર કરતી વખતે ડિસ્ટ્રિક્ટ કોર્ટ દ્વારા ખર્ચ જમા કરાવવા સંબંધે આપવામાં આવેલા નિર્દેશનું પાલન કરવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે. જો, અત્યાર સુધીમાં, તેમના દ્વારા તે જમા કરાવવામાં આવ્યો ન હોય, તો આ હુકમની નકલ મળ્યાની તારીખથી ચાર અઠવાડિયાની અંદર તે જમા કરાવવાનો રહેશે, જેમાં નિષ્ફળ જતાં, સંબંધિત ડિસ્ટ્રિક્ટ કોર્ટ દ્વારા તેના તારીખ ૦૧.૦૪.૨૦૧૭ ના વાદગ્રસ્ત ચુકાદા અને હુકમનામામાં આપવામાં આવેલા નિર્દેશ મુજબ તેને વસૂલ કરવા માટે ડિસ્ટ્રિક્ટ લીગલ સર્વિસ ઓથોરિટી, વડોદરા હકદાર છે.

(મૌલિક જે. શેલત, ન્યાયમૂર્તિ)

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her

language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====